

18.11.2024

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen
käsikirja, Sonkajärvi

Sisällys

JOHDANTO	2
1.Varhaiskasvatus.....	2
1.1.Varhaiskasvatuksen tuen kolmiportaisuus.....	3
2. Esiopetus	7
2.1 Esiopetuksen tuen kolmiportaisuus	8
3. Oppivelvollisuus	11
3.1 Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus	14
3.2 Pidennetty oppivelvollisuus.....	15
4. Siirtymä kouluun	19
4.1 Oppilaaksiottamisprosessi.....	19
4.2 Joustava esi- ja alkuopetus.....	20
4.3 Esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheen yhteistyö lisäalassa	20
5. Valmistava opetus.....	21
6. Aamu- ja iltapäivätoiminta.....	22
7. Perusopetus.....	23
7.1. Nivelvaiheen yhteistyö, ala- ja yläkoulu	24
7.2 Perusopetuksen yleinen tuki	26
7.3 Tehostettu tuki	28
7.3.1 Opiskelun erityiset painoalueet.....	31
7.4 Erityinen tuki.....	33
7.4.1 Erityisen tuen joustavat pienryhmät	40
8. Erityiset opetusjärjestelyt (PoL 18§)	43
8.1 Erityinen tutkinto ja kotiopetus.....	44
9. Vuosiluokkiin sitomaton opetus.....	46
10. Tukilistat	48
11. Pedagoginen kirjoittaminen	57
12. Nivelvaiheen yhteistyö toiselle asteelle siirryttäessä	59
LÄHTEET ym.....	60
LIITTEET	64

JOHDANTO

Esi- ja perusopetuksessa lapsella on oikeus oppimisen ja toimintakykynsä ylläpitämisen tukeen. Suomessa kasvun, oppimisen ja koulunkäynnin tuki on jaettu kolmeen tasoon: yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Tässä käsikirjassa esitellään Sonkajärven oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestäminen varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa. Tukemisen lähtökohtana ovat inklusiivinen ajattelumalli, laadukas ja turvallinen arki sekä varhainen puuttuminen. Tavoitteena on luoda yhtenäiset käytänteet kolmiportaiselle tuelle ajattelumallin ja toimintatapojen sekä dokumentoinnin osalta. Wilmaan kirjaamisen käytänteet laaditaan erilliselle asiakirjalle. Monialaisen ja –toimijaisen yhteistyön avulla suunnitellaan ja arvioidaan oppilaan tuen tarvetta sekä koulukäyntiä.

Tämä käsikirja muokkautuu kunnissa tarpeen mukaan ja näitä oppimisen tukeen liittyviä asioita ja toimintatapoja päivitetään ajantasaisen tiedon mukaisesti. Erilaiset kunnan oppimisen ja koulunkäynnin tukeen läheisesti liittyvät sivistys- ja hyvinvointitoimialan työ- ja johtoryhmät huolehtivat osaltaan tietojen ajankohtaisuudesta huolehtimisen. Huoltajille lähetettiin kysely Oppimisen tuen hankkeen alussa keväällä 2021, vastauksissa ilmeni tarve saada tietoa enemmän esimerkiksi Wilman kautta erilaisista varhaisen tuen mahdollisuuksista.

1. Varhaiskasvatus

Sen lisäksi, mitä varhaiskasvatuslain 5 §:ssä säädetään, kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi ennen oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:ssä tarkoitetun oppivelvollisuuden alkamista saa varhaiskasvatusta tämän lain 1 §:n 2 momentin 1 tai 2 kohdan mukaisesti sen ajan päätyttyä, jolta voidaan suorittaa sairausvakuutuslaissa tarkoitettua äitiys- ja

vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa. Varhaiskasvatusta ei kuitenkaan ole järjestettävä aikana, jolta voidaan suorittaa sairausvakuutuslain 9 luvun 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua äitiys- ja vanhempainrahakauden ulkopuolella maksettavaa isyyssrahaa. Jos lapsi ennen oppivelvollisuuslaissa tarkoitettua oppivelvollisuuskäyttäytymistä osallistuu perusopetuslain mukaiseen esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan taikka perusopetukseen, varhaiskasvatusta järjestetään täydentävästi.

On tärkeää tiedostaa, miten jokainen lapsi oppii omaan tahtiinsa ja itselleen soveltuvilla menetelmillä. Lasten kanssa toimiessa tarvitaan oppimisen avuksi laadukasta pedagogiikkaa ja monialaista pedagogista tukea. Hoito, kasvatusta ja opetustoiminta pohjautuvat lainsäädäntöön ja opetussuunnitelman perusteisiin (ks. LÄHTEET ym.).

Uusi kolmiportainen tuki tuli varhaiskasvatukseen mukaan 1.8.2022 alkaen. Keväällä 2022 päivitettiin myös paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet kansallisen ohjeistuksen mukaan [OPH/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteiden-paivitys-2021-2022](#).

1.1. Varhaiskasvatuksen tuen kolmiportaisuus

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. **Kolmiportainen tuki** muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen ja siirtyessä esiopetuksesta kouluun.

Lapsen tuen tarve voi olla vaihtelevaa, tilannesidonnaista, eri tilanteissa ja eri aikoina erilaista. Tuen tarve on lähempänä ympäristön ja lapsen suhdetta kuin vain lapsen ominaisuuksia. Näin mikään tietty lapsen ominaisuus ei automaattisesti johda tuen tarpeeseen. Tuen oikea-aikaisuus, sen oikea taso ja muoto ovat ratkaisevia kehityksen ja oppimisen turvaamiseksi. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tuen tulee muodostaa jatkumo, joka tarvittaessa suunnitellaan ja toteutetaan monitoimijaisessa yhteistyössä, jota ohjaa lapsen edun ensisijaisuus.

Lapsen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana on huoltajien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden tekemien havaintojen yhteinen tarkastelu tai aiemmin todettu tuen tarve. Konkreettiset tukitoimet aloitetaan heti kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tukea suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa, on oleellista tunnistaa lapsen vahvuuksia ja kiinnostuksen kohteita. Oleellista on muodostaa lapsesta kokonaiskuva ja pyrkiä tukemaan lapsen myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kasvua.

Yleinen tuki

Kaikki lapset tarvitsevat kehityksessään ja oppimisessaan yksilöllistä tukea. Kun lapsen tuen tarve on lyhytaikaista ja vähäistä, puhutaan **yleisestä tuesta**. Tällöin pyritään tukemaan lasta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa yksittäisillä tukitoimilla. Tuki annetaan eriyttämällä toimintaa suunnitelmallisesti, muuntelemalla ryhmiä joustavasti, muokkaamalla oppimisympäristöjä, luomalla selkeää päiväjärjestystä ja rytmittämällä päivittäisiä toimintoja erilaisin joustavin järjestelyin, kuten pienryhmä- ja yksilötyöskentelyinä. Varhaiskasvatuksen laadukas perusta rakentuu vahvaan perusosaamiseen ja lapsen kehityksen tuntemukseen. Lapsen hyvä arki mahdollistuu läsnä olevien, sensitiivisten aikuisten avulla. Sensitiivinen aikuinen kohtelee lasta tasa-arvoisesti ja kunnioittavasti sekä huomioi lapsen tunnetilat ja vastaa niihin tarpeen mukaan.

Jokaiselle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma yksilöllisen kasvun ja oppimisen tueksi. Pohjana on Oph:n kansallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tuen tarve, tuen taso, tavoitteet toiminnalle, tukitoimet ja toteuttaminen sekä niiden arviointi. Suunnitelma laaditaan yhdessä huoltajien, varhaiskasvatushenkilöstön, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä mahdollisten yhteistyötahojen esim. neuvolan terveydenhoitajan, psykologin, terapeutin tai sosiaalityöntekijän kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja.

Tehostettu tuki

Kun lapsen tuen tarve lisääntyy ja moninaistuu, lapsen kasvua ja oppimista tuetaan tehostetusti. Tällöin lapsi tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä. **Tehostetussa tuessa** lapsen haasteisiin vastataan erilaisin pedagogisin menetelmin, välinein ja muokkaamalla ympäristöä päiväkodin arjessa. Lapsen arkeen voi kuulua yksilöllistä kuntoutusta esimerkiksi puhe-, toiminta- tai fysioterapiaa. Tehostettu tuki on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen saaminen perustuu pedagogiseen arvioon, joka kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Päätös tehostetun tuen aloittamisesta tehdään monialaisessa työryhmässä, johon kuuluvat lapsen huoltajat, varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja muut asiantuntijat.

1.8.2022 voimaantulevaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin tullaan kirjaamaan maininta hallintopäätöksen tekemisestä varhaiskasvatuksen tehostettuun tukeen siirtymisestä.

Pedagoginen arvio sisältää:

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanteen kokonaisuutena
- lapsen tarpeet ja valmiudet
- lapsen saaman yleisen tuen ja sen vaikutukset
- arvion siitä, millaisilla ratkaisuilla lasta tulisi tukea

Eriytynen tuki

Kun lapsi tarvitsee kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea kasvussaan ja kehityksessään, siirrytään tehostetusta tuesta erityiseen tukeen. Tuen tarve voi johtua lapsen vaikeasta vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyelmästä tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta. Lapsella voi olla haasteita usealla kehityksen osa-alueella tai jollain alueella erittäin suuri tuen tarve. Eriyisen tuen tarpeen arviointi ja tuen suunnittelu edellyttävät lapsen kehityksen tuntemusta, erilaisten ohjausmenetelmien tuntemusta, erityispedagogista osaamista sekä laajaa monialaista yhteistyötä.

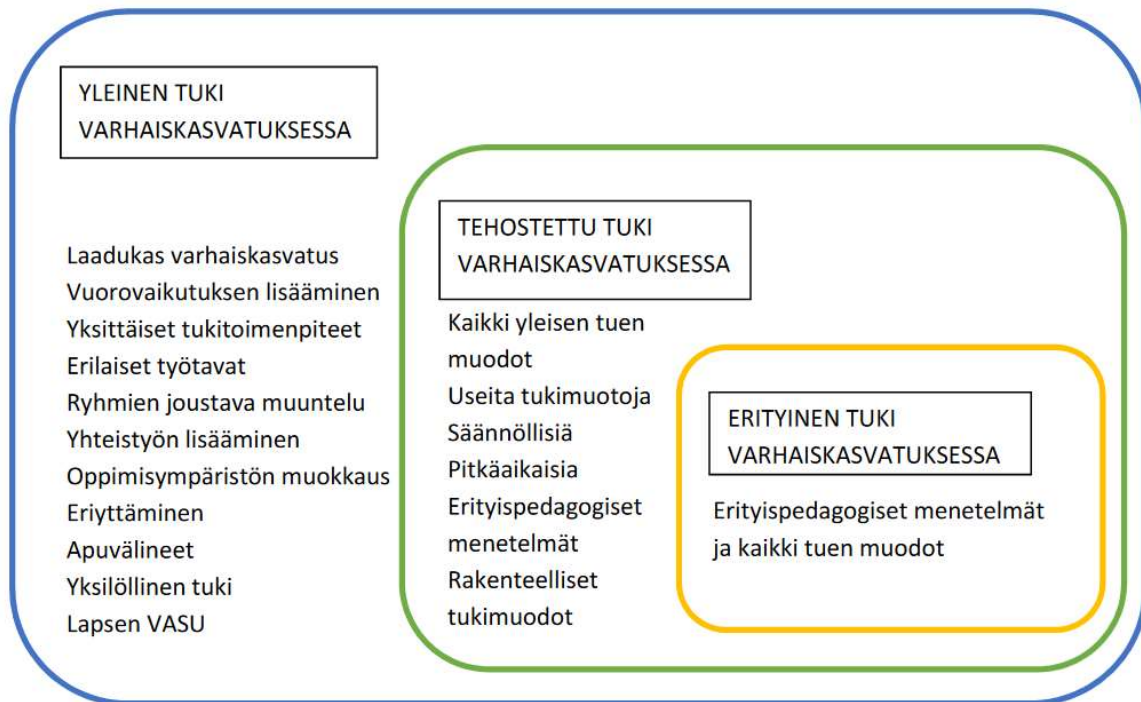
Eriyisessä tuessa päivittäistä oppimisympäristöä, ohjausta ja toimintaa suunnitellaan lapsen

tarpeiden mukaisesti. Lisäksi vahvistetaan jo olemassa olevia varhaiskasvatuksen kuntouttavia elementtejä: struktuuri, hyvä vuorovaikutus, lapsen oman toiminnan ohjaus ja ryhmätoiminta. Erityinen tuki ei ole erillisiä tai erityisiä toimenpiteitä vaan lapsen yksilöllisten tavoitteiden mukaista varhaiskasvatusta. Monialainen työryhmä, johon kuuluvat lapsen huoltajat, varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja muut lapsen kasvussa ja kehityksessä mukana olevat asiantuntijat, päättää lapsen siirtymisestä erityiseen tukeen. Erityisen tuen saaminen pohjautuu pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lapsesta tehtyihin lausuntoihin. Poiketen esiopetuksesta ja perusopetuksesta varhaiskasvatuksessa erityisestä tuesta ei tehdä hallinnollista päätöstä, koska alle kuusivuotiaiden tuen kolmiportaisuus ei vielä ole varhaiskasvatuslaissa.

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatusyksiköstä toiseen tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen huolehditaan tuen jatkumisesta ja pidetään tiedonsiirtopalaveri. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kannalta olennaisten tietojen siirtämisen oikeus yksiköstä/ ryhmästä toiseen perustuu lapsen edun toteutumiseen. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja siirtää tarpeelliset tiedot, vaikka huoltajat eivät olisi tiedonsiirtoon suostuvaisia.

TUEN TASOT VARHAISKASVATUKSESSA

KUVA: varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

2. Esiopetus

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa lapsen kasvun, kehittymisen, oppimisen ja hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Esiopetuksesta ja sen tavoitteista määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ja sitä täydennetään paikallisilla opetussuunnitelmilla. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat perusopetuslaki (628/1998) ja -asetus (852/1998) sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus (422/2012).

Esiopetuksessa kehitetään lasten laaja-alaista osaamista. Esiopetuksen pedagoginen tukeminen jatkuu varhaiskasvatuksen tuen jälkeen. Lähtökohtina esiopetuksen kasvun ja oppimisen tukitoimille ovat lapsen vahvuudet ja lapsen taitojen kehittymisen tarpeet. Lasta

havainnoidaan ja pedagogisen tuen tarvetta arvioidaan. Esiopetuksessa hyödynnetään mahdollisia aiempia varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden pedagogisen tuen menetelmiä ja ratkaisuja. Lapsen pedagogiset asiakirjat ja tieto pedagogisista tukimuodoista on hyvä siirtyä perusopetuksen opettajalle ja mahdollisesti lapsen erityisopettajalle. Pedagogista tukea tulee tarjota lapselle heti tuen tarpeen havaitsemisen jälkeen. Jokaisella aikuisella on vastuu lapsen kasvun ja oppimisen pedagogisesta tukemisesta.

2.1 Esiopetuksen tuen kolmiportaisuus

Kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen yleisessä tuessa

Kaikki esioppilaat kuuluvat yleisen tuen piiriin, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana on huoltajien ja esiopetuksen työntekijöiden tekemien havaintojen yhteinen tarkastelu tai aiemmin todettu tuen tarve (ks. esimerkiksi Tukitoimien arviointi, Liite 1). Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen ja huolenpitoa lapsesta päivittäisessä toiminnassa, hänen kasvunsa ja oppimisensa haasteisiin vastaamista. Tuki voi kohdistua lapseen, koko lapsiryhmään tai oppimisympäristöön.

Esioppilaille laaditaan yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa esiopetuksen oppimissuunnitelma. Suunnitelman kirjaamisesta Wilmaan vastaa esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja. Suunnitelmaan kirjataan lapsen tarpeiden pohjalta suunnitellut pedagogisen toiminnan tavoitteet. Tavoitteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa.

Konkreettiset tukitoimet aloitetaan heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tukea suunniteltaessa, oppimissuunnitelmaan kirjattaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa, tunnistetaan lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet. Lapsesta muodostetaan kokonaiskuva ja tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kasvua.

Lapselle annettavan tuen tulee olla joustavaa, yksilöllisesti suunniteltua ja muuttuvaa. Yleisen tuen tukimuotoja käytetään lapsen tarpeen mukaan, mutta ne eivät ole toteutukseltaan pitkäkestoisia. Tuen tulee muodostaa jatkumo, joka tarvittaessa suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa yhteistyössä. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen. **Yleisen tuen tukimuodot on kuvattu luvussa 10: Tukilistat.**

Tehostettu tuki

Tehostettuun tukeen siirrytään silloin, kun yleinen tuki ei riitä. Tehostetun tuen aikana tuki on vahvempaa ja pitkäkestoisempaa ja silloin on käytössä useampia tukimuotoja. Sen tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista. Tehostetun tuen aikana moniammatillinen yhteistyö lisääntyy.

Tehostetun tuen saaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Arvion laatimisesta vastaa esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Arvion laatimisessa on mukana myös muita asiantuntijoita. Yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen, että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa.

Päätöksen tehostettuun tukeen siirtymisestä tekee pedagogisen arvion pohjalta päiväkodin johtaja.

Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään lapselle jo mahdollisesti laadittua esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä varhaiskasvatussuunnitelmaa. Pedagoginen arvio sisältää kokonaisnäkemysten lapsen kehityksestä ja oppimisesta sekä lapsen vahvuuksista ja tuen tarpeista. Tehostetun tuen alkaessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa täydennetään lapsen tukeen liittyvillä ratkaisuilla. Suunnitelmaan kirjataan tuen tarpeisiin liittyvät tavoitteet, keinot tavoitteiden saavuttamiseksi, seuranta, arviointi sekä tuen edellyttämä moniammatillinen yhteistyö ja palvelut.

Tehostettu tuki arvioidaan nivelvaiheessa, ennen oppilaan siirtymistä esiopetuksesta ensimmäiselle luokalle. Lapsi voi jatkaa tehostetulla tuella tai hän voi uuteen pedagogiseen arvioon perustuen siirtyä takaisin yleiseen tukeen.

Eriytyinen tuki

Eriytyinen tuki on lapsen kasvun, oppimisen ja koulunkäynnin tuen vahvin tukimuoto, joka muodostuu erityisopetuksesta ja lapsen tarvitsemasta muusta tuesta. Erityisopetus on oppimisen tukea, muu tuki puolestaan lapsen toimintakyvyn ylläpitämisen tukemista, esimerkiksi päivittäisten taitojen harjoittelua. Lapselle laaditaan opetuksen järjestäjän puolesta yhteistyössä huoltajien kanssa erityisen tuen päätös, jossa päätetään lapsen (esi)opetuspaikka ja se, miten opetus järjestetään. Eriytyisen tuen päätöksestä näkyy myös tarve avustukseen ja apuvälineisiin sekä esimerkiksi Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin tukipalvelu.

Eriytyiseen tukeen siirrytään silloin, kun lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu tehostetun tuen tukimuodoilla. Eriytyinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Eriytyinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista esiopetuksen tukimuodoista. Käytettävissä ovat esiopetuksen kaikki tukimuodot.

Eriytyisen tuen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon esiopetuksen opetushenkilöstön, oppilashuollon palveluista vastaavien sekä huoltajan näkemys lapsen kasvun ja oppimiseen liittyvistä riskitekijöistä. Eriytyisen tuen päätös pohjautuu pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lapsesta tehtyihin lausuntoihin, esimerkiksi psykologin tai lääkärin lausuntoon. Selvityksen laatimisesta vastaa esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan, lapsen huoltajien sekä moniammatillisen asiantuntijaverkoston kanssa.

Erityisen tuen antamiseksi sivistystoimen esimies tekee kirjallisen päätöksen pedagogisen selvityksen pohjalta. Erityisen tuen päätös on määräaikainen ja se tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Erityisen tuen päätös on hallintopäätös. Huoltajalla on muutoksenhakuoikeus.

Kaikille lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, laaditaan oppimissuunnitelman sijaan Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Tämä koskee myös lapsia, joilla ei ole päätöstä pidennetystä oppivelvollisuudesta. HOJKS on erityisen tuen päätöksen suunnitelmallista toimeenpanoa ohjaava pedagoginen asiakirja. Se sisältää lapsen oppimisvalmiudet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet, seurannan ja arvioinnin. HOJKS: n laadinnasta vastaavat esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä huoltajien, lapsen, erityisopettajien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa.

3. Oppivelvollisuus

Suomessa astui voimaan oppivelvollisuuden laajennus vuonna 2021 ikäluokka kerrallaan, ja uusi oppivelvollisuuslaki otettiin käyttöön 1.8.2021. Samassa yhteydessä toisen asteen koulutuksesta tuli maksutonta, ja sekä ohjausta että toisen asteen valmistavien koulutusten ja nivelvaiheen ohjausta alettiin kehittää ja vahvistaa. Laajentamisen tavoitteena on, että jokainen nuori suorittaa toisen asteen koulutuksen, sillä osaamisvaatimusten kasvaessa työllistyminen edellyttää nykyisin vähintään toisen asteen tutkinnon suorittamista.

Oppivelvollisuuden laajeneminen on tuonut mukanaan kunnille säädetyjä uusia tehtäviä, vastuita ja velvoitteita perusopetuksen järjestäjän, perusopetuksen jälkeisen koulutuksen järjestäjän sekä oppivelvollisen asuinkunnan rooleissa. Ajatuksena on, että ohjaus- ja

valvontavastuu tapahtuvat ”saattaen vaihtava” -periaatteella, eli nuoresta pidetään huolta koko hakeutumisvaiheen ja oppivelvollisuuden suorittamisen ajan, mutta silti niin, että hän on aktiivinen oman elämänsä toimija. Nuoren omat urasuunnittelutaidot kehittyvät ohjauksessa ja opetuksessa, joten sekä oppivelvollisuuslakiin (11 §) että perusopetuslakiin (11 a §) on kirjattu opinto-ohjausta koskeva uudistus tarjota kaikille 8.-9. -luokkalaisille tarvittaessa tehostettua oppilaanohjausta.

Oppivelvollisuuslaki (Oppivelvollisuuslaki)

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Oppivelvollisuus alkaa perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetun lukuvuoden alkaessa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Jos perusopetuslaissa tarkoitetulle perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta 2 momentissa säädettyä aikaisemmin (*pidennetty oppivelvollisuus*). Oppivelvollisuus päättyy, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai kun oppivelvollinen on tätä ennen hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019) tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitetun tutkinnon taikka niitä vastaavan Ahvenanmaalla suoritettun tai ulkomaisen koulutuksen.

Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksessa

Oppivelvollisuuden suorittamisesta perusopetuksessa säädetään perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan on osallistuttava oppivelvollisuuden alkamisvuonna perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitettuun esiopetukseen. Oppivelvollinen voi osallistua myös perusopetuslain 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuun perusopetukseen valmistavaan opetukseen.

Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksen suorittamisen jälkeen

Oppivelvollisen on perusopetuslaissa tarkoitetun perusopetuksen oppimäärän suoritettuaan suoritettava lukiolaissa (714/2018) tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää taikka ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua ammatillista perustutkintoa tai

ammattitutkintoa. Oppivelvollinen voi suorittaa myös ylioppilastutkinnosta annetussa laissa tarkoitettua ylioppilastutkintoa.

Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös:

- 1) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetussa koulutuksessa (1215/2020);
- 2) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetussa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa;
- 3) kansanopistossa järjestettävässä vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7 a luvussa tarkoitetussa koulutuksessa enintään yhden vuoden ajan, mainitun lain 25 b §:n 3 momentissa tarkoitetussa vaikeasti vammaisille järjestettävässä koulutuksessa kuitenkin kyseisen koulutuksen keston ajan;
- 4) Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitetussa saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa, jos oppivelvollinen on saamelainen;
- 5) perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitetussa aikuisten perusopetuksessa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitetussa koulutuksessa siten kuin jäljempänä 5 §:ssä säädetään.

Oppivelvollisuuden keskeyttäminen

7 § Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen

Oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen **määräajaksi**:

- 1) oppivelvollisuuden suorittamisen estävän pitkäaikaisen sairauden tai vamman vuoksi;
- 2) äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaan ajaksi;
- 3) vähintään kuukauden kestävä tilapäisen ulkomailla oleskelun ajaksi, jos oppivelvollinen osallistuu oppivelvollisuuden suorittamista vastaavaan koulutukseen ulkomailla tai hänen muutoin voidaan katsoa suorittavan oppivelvollisuutta ulkomailla oleskelun aikana;

4) oppivelvollisuuden suorittamisen estävän elämäntilanteeseen liittyvän muun painavan syyn vuoksi.

Oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen **toistaiseksi**, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä.

Päätös oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä tehdään hakemuksesta. Ennen päätöksen tekemistä tulee selvittää, onko oppivelvollisuuden suorittaminen 1 momentin 1 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa mahdollista **yksilöllisten valintojen, yksilöllistämisen, välttämättömien tukitoimien tai kohtuullisten mukautusten avulla**.

Koulutuksen järjestäjä päättää oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä. Jos oppivelvollinen ei ole minkään koulutuksen järjestäjän opiskelija, keskeyttämisestä päättää oppivelvollisen asuinkunta. Koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle, jos oppivelvollisuuden suorittaminen keskeytetään toistaiseksi.

3.1 Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus

Oppilaalla on oikeus saada 8. ja 9. vuosiluokalla tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta, jos hän sitä tarvitsee perusopetuksen jälkeisiin opintoihin sijoittumista varten. Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeen arvioi ensisijaisesti oppilaanohjaaja oppilaanohjauksen tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden näkökulmasta. Tehostetun oppilaanohjauksen tarpeen tunnistamisessa tehdään lisäksi yhteistyötä huoltajien, luokanvalvojan, moniammatillisen oppilashuollon ja muiden koulussa jo olemassa olevien rakenteiden ja verkostojen parissa.

Ohjaustarvetta arvioidessa huomioidaan oppilaan elämän ulkoiset tekijät, oppimiseen ja vuorovaikutukseen sekä koulunkäyntiin liittyvät tekijät. Näitä ovat esimerkiksi elämäntilanne ja olosuhteet tai äkillinen muutos niissä, koulumenestys, tuen tarve opinnoissa ja elämänhallinnassa, hyvinvointi, toimijuus sekä urasuunnittelu ja työllistymistaidot.

Henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeen arvioinnissa huomioidaan erityisesti ne oppilaat, joilla on henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma ja ne, joilla on oppimissuunnitelma sekä vieraskieliset oppilaat. Edellä mainittujen kohdalla ei kuitenkaan aina automaattisesti tarvita tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta.

Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus aloitetaan mahdollisimman varhain tarpeen ilmettyä. Tehostetun oppilaanohjauksen opinto-ohjaaja kirjaa oppilaan henkilökohtaiseen jatko-opintosuunnitelmaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Suunnitelmaan kirjataan oppilaan vahvuuksia ja perusopetuksen jälkeisiin opintoihin liittyviä tavoitteita. Tarvittaessa suunnitelman laadinnassa tehdään monialaista yhteistyötä. Moniammatillisen ja –hallinnollisen yhteistyön tarve korostuu, kun tehostettuun oppilaanohjaukseen liittyvät oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeet. Tavoitteena on, että oppilaalle löytyy opiskelupaikka perusopetuksen jälkeen. Suunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti oppilaan ja opinto-ohjaajan tapaamisissa sekä huoltajayhteistyössä.

3.2 Pidennetty oppivelvollisuus

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pidennetty-oppivelvollisuus>

Pidennetty oppivelvollisuus tarkoittaa oppivelvollisuuden alkamista vuotta säädettyä aiemmin, oppivelvollisuus ei pidenny perusopetuksen keskeltä tai lopusta. Oppivelvollisuus päättyy, kun opiskelija täyttää 18 vuotta tai kun hän tätä ennen suorittaa toisen asteen tutkinnon (ylioppilastutkinto tai ammatillinen tutkinto) tai vastaavan ulkomaisen koulutuksen.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Pidennetyn oppivelvollisuuden ja samalla kertaa tehtävän erityisen tuen ensikertaisen päätöksen perusteluina tulee olla psykologinen tai lääketieteellinen lausunto, josta tulisi käydä ilmi asiantuntijan näkemys vammaisuuden asteesta.

Asiantuntijalausunnon sisältö ei sido päätöksentekijää, vaan päätöstä harkitaan yllä olevan, opetussuunnitelman perusteiden mukaisen määritelmän pohjalta. Esimerkiksi kaikki näkö- tai kuulovammaiset, esimerkiksi kuulokojetta käyttävät eivät automaattisesti kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevilla oppivelvollisuus alkaa 6-vuotiaana esiopetuksella. Muilla oppilailla se alkaa perusopetuksen ensimmäisellä vuosiluokalla 7-vuotiaana.

Pidennetystä oppivelvollisuudesta päättäminen

Päätös tulee tehdä pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkua, jo 5-vuotiaana. Silloin oikeus oppivelvollisuutta edeltävään, maksuttomaan esiopetukseen voi toteutua sen vuoden syksystä, jolloin lapsi täyttää 5 vuotta eli vuotta ennen hänen oppivelvollisuutensa alkua.

Kun päätös tehdään 5-vuotiaana, merkitään päätökseen, että pidennetty oppivelvollisuus alkaa 1.8. sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta. Lapsen ollessa 5-vuotias huoltaja valitsee, osallistuuko lapsi esiopetukseen, 6-vuotiaana se on osa oppivelvollisuuden suorittamista. Jos huoltaja päättää, että lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa 5-vuotiaana, annetaan hänelle heti erityistä tukea, ja hänelle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva oppilas on aina myös erityistä tukea saava oppilas. Näin ollen hänelle tehdään hallintopäätös molemmista sekä pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin ottamisesta että erityisen tuen antamisesta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden erityisen tuen päätös tarkistetaan, kuten muillakin oppilailla ainakin toisen vuosiluokan jälkeen ja ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Samalla tarkistetaan myös se, kuuluuko oppilas edelleen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin. Jos oppilas on pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä, vaikka hänellä ei ole siihen tarvetta, eikä hän täytä pidennetystä oppivelvollisuudesta annettua määritelmää, tehdään päätös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä, jonka jälkeen oppilas kuuluu

yleisen oppivelvollisuuden piiriin.

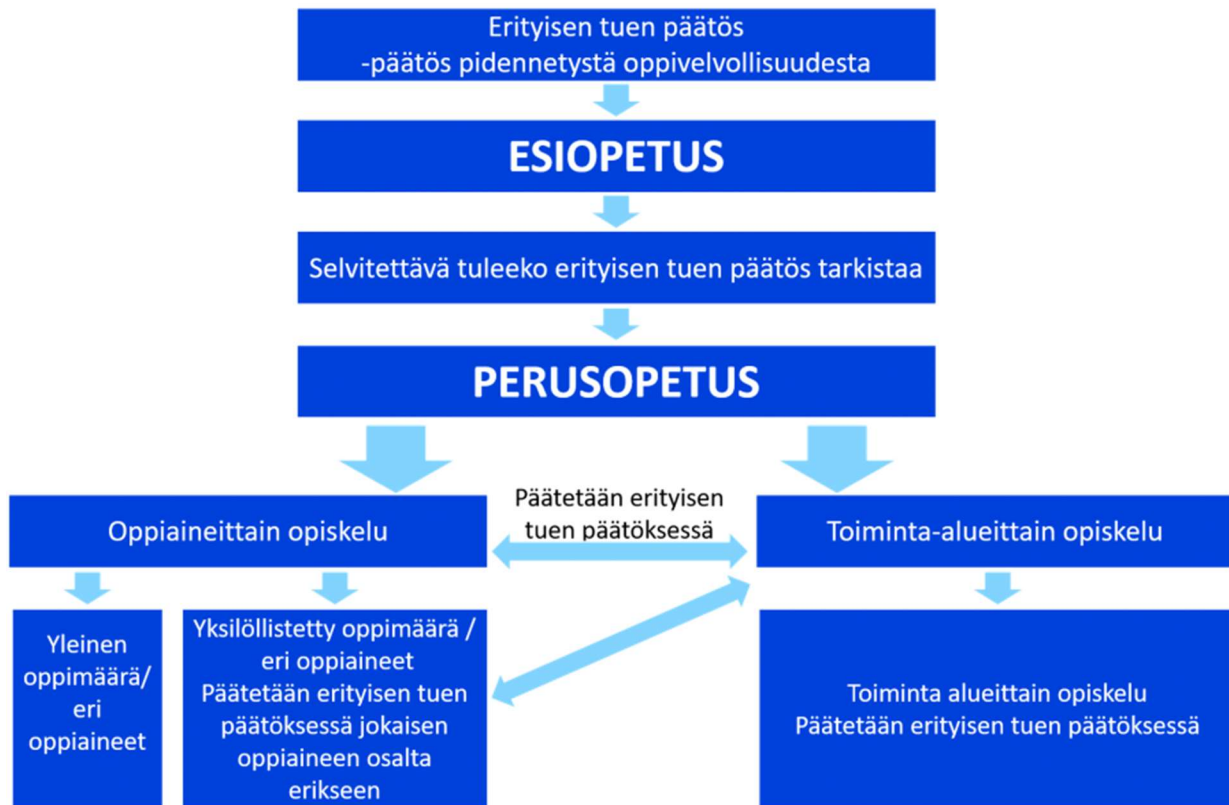
Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä voidaan tehdä, vaikka oppilas saisi sen jälkeen edelleen erityistä tukea. Jos erityisen tuen antamisen lopettamisesta tehdään päätös, samalla tehdään päätös myös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä. Pidennettyä oppivelvollisuutta koskevaan päätökseen ja erityisen tuen järjestämistä koskevaan päätökseen haetaan muutosta oikaisuvaatimuksin aluehallintovirastolta. Siltä osin kuin erityisen tuen päätöksessä päätetään perusopetuslain 31 §:ssä säädetyistä asioista, kuten tulkitsemis- ja avustajapalveluista, muista opetuspalveluista tai erityisistä apuvälineistä, osoitetaan muutoksenhakutahoksi hallinto-oikeus.

Pidennetyn oppivelvollisuuden käytännön toteuttaminen

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä 5-vuotiaana aloitettu ns. oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus on samojen esiopetuksen normien alaista kuin ilman tätä päätöstä olevien oppilaiden vastaava 6-vuotiaana aloitettu esiopetus. Kunta päättää pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen esiopetuksen järjestämispaikasta. Esiopetus toteutetaan aina esiopetuksen opetussuunnitelman mukaisesti riippumatta siitä, missä sitä annetaan. Esiopetuksen aikana lapsi ei opiskele toiminta-alueittain, vaikka hänet olisi sijoitettu toiminta-alueittain opiskelevien perusopetuksen oppilaiden kanssa samaan ryhmään. Kunkin lapsen yksilölliset tavoitteet kuvataan HOJKSissa. Lapsella on oikeus vähintään 700 tuntia lukuvuodessa kestävään esiopetukseen. Lapsen ollessa 5-vuotias huoltaja valitsee, osallistuuko lapsi esiopetukseen, 6-vuotiaana se on osa oppivelvollisuuden suorittamista.

Perusopetuksessa pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva oppilas opiskelee joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Toiminta-alueittaisesta opetuksesta päätetään osana erityisen tuen päätöstä.

Oppiaineittain tai toiminta-alueittain opiskelu pidennetyssä oppivelvollisuudessa

KUVA: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pidennetty-oppivelvollisuus>

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Lisätietoa:

<https://vip-verkosto.fi/>

4. Siirtymä kouluun

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan tukea annetaan oppilaalle ensisijaisesti omassa opetusryhmässä ja lähikoulussa erilaisin joustavin järjestelyin, ellei oppilaan etu tuen antamiseksi välttämättä edellytä oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään tai kouluun. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen, perusopetuksen sisältämissä nivelvaiheissa sekä oppilaan siirtyessä perusopetuksesta toiselle asteelle.

4.1 Oppilaaksiottamisprosessi

Oppilaan lähikoulu määräytyy kotiosoitteen mukaan. Jokaiselle lapselle osoitetaan koulupaikka hänen oman alueensa peruskoulusta, joka on ns. lähikoulu. Sisarukset pyritään sijoittamaan samaan kouluun. Lapselle voi hakea koulupaikkaa myös muuhun kuin lähikouluun täyttämällä ja lähettämällä tämän hakemuslomakkeen kyseiseen kouluun.

[Koulunkäyntihakemus toisen oppilaaksiottoalueen kouluun](#)

Erityisen tuen pienryhmään oppilas ohjataan esiopetusvuoden aikana, jos erityistä tukea ei pystytä järjestämään oppilaan omassa lähikoulussa **ja kyse on vaativan erityisen tuen oppilaasta (VIP-oppilas)**. Vaativaa ja moniammatillista tukea oppimiseensa ja kuntoutumiseensa tarvitsevat oppilaat, joilla on vakavia psyykkisiä pulmia moni- tai vaikeavammaisuutta, kehitysvammaisuutta tai autismikirjoa. Yksilökohtaisen arvion erityisen tuen oppilaan koulunkäyntipaikasta tekee **oppimisen tuen asiantuntijatyöryhmä**, johon kuuluvat varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen erityisopettajat, hallinnollinen rehtori ja tarvittaessa muu asiantuntija.

Jos perusopetuksen aikana tulee tarve arvioida erityisen tuen oppilaan koulunkäyntipaikkaa

uudelleen, luokanopettaja/luokanvalvoja laatii pedagogisen selvityksen, joka käsitellään monialaisessa pedagogisen tuen ryhmässä. Pedagogisen selvityksen pohjalta sivistystoimen esimies yhteistyössä erityisen tuen koordinoivan rehtorin kanssa tekee tarvittaessa päätöksen koulupaikasta.

4.2 Joustava esi- ja alkuopetus

Nivelvaiheyhteistyön toiminnan kehittämisen tavoitteet sekä yhteiset toimintaperiaatteet määritellään kuntakohtaisessa opetussuunnitelmassa. Käytännön toteutus kuvataan koulun lukuvuosisuunnitelmassa. Esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheen yhteistyön onnistuminen on lapsen perustaitojen, motivaation ja oppimisen tuen näkökulmasta erittäin merkityksellinen vaihe lapsen elinikäisellä oppimispolulla

4.3 Esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheen yhteistyö

Nivelvaiheen yhteistyö on opetussuunnitelmatason yhteistyötä ja pedagogista yhteistyötä, jossa tavoitteena on 6-8-vuotiaan lapsen yksilöllisen oppimistahdin ja kypsymisen tahdin turvaaminen pedagogiikan valinnan ja yhteistyön kautta. Nivelvaiheen yhteistyötä kehitetään ja rakennetaan yhteisiä käytäntöjä.

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyö

Onnistunut siirtyminen esiopetuksesta alkuopetukseen edistää lapsen turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä hänen kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lapsen siirtyminen perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvu- ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirryessä koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja

tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen on käytäntönä pitää tiedonsiirtopalaveri, jossa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta tarpeellinen tieto siirretään lapsen tulevan ryhmän toiminnasta vastaavalle. Vanhemmat voivat halutessaan olla mukana tiedonsiirtopalaverissa. Palaveri järjestetään tarvittaessa moniammatillisena. Tiedonsiirrossa välitetään tarpeellinen tieto lapsen opetuksen järjestämiseksi (esim. tuen järjestämiseksi tarvittavat tiedot) sekä tietoa tulevien opetusryhmien muodostamista varten.

Lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen järjestetään lapsille ja perheille tutustumiskäynti. Tutustumiskäynnillä lapsi tutustuu tuleviin opettajiin, kavereihin ja toimintaympäristöönsä. Vanhemmat saavat tutustumiskäynnillä tietoa mm. arkipäivän käytänteistä, toiminnan tavoitteista ja sisällöistä.

5. Valmistava opetus

Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma

Valmistavaa opetusta tarvitsevat esiopetusikäiset lapset integroidaan lähipäiväkodin/koulun esiopetusryhmään. Perusopetusikäiset oppilaat sijoitetaan pääsääntöisesti omaa ikätasoaan vastaaviin opetusryhmiin lähikoulussa. Oppilas voidaan sijoittaa vuotta alemmalle luokkatasolle perustellusta syystä esimerkiksi silloin, kun hänellä ei ole koulutaustaa, se on puutteellinen tai oppimisessa tiedetään jo olevan pulmia. Valmistavaa opetusta toteutetaan yhteistyössä luokanopettajan, maahanmuuttajien erityisopettajan ja/tai S2-opettajan kanssa. Jokaiselle oppilaalle laaditaan oma oppimissuunnitelma (opinto-ohjelma). Alkukeskustelussa esille tulleet tiedot esim. koulutaustasta ja oppimisesta kirjataan ensimmäisen oppimissuunnitelman alkuun tai pedagogiseen arvioon.

Enimmäistuntimäärän täytyttyä oppilas siirtyy perusopetuksen oppilaaksi. Hän saa

perusopetuksen eri tukimuotojen lisäksi edelleen tukea maahanmuuttajien erityisopettajalta ja/tai S2-opettajalta.

Eri yhteistyötahojen tavoitteena on vahvistaa oppilaan ja perheen tarvitsemaa moniammatillista tukea ja kotoutumista .

6. Aamu- ja iltapäivätoiminta

Perusopetuslain § 48 mukaista perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään Yhtenäiskoulun lk 1 – 6 yhteydessä sekä Sukevan koulussa. Toimintaa ohjaavat Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet, iltapäivätoiminnan toimintasuunnitelma sekä vuosisuunnitelma. Aamu- ja iltapäivätoimintaan voivat osallistua 1. - 2. luokkalaiset ja 3. - 9. luokkalaiset erityistä tukea tarvitsevat oppilaat. Toiminta on vapaaehtoista.

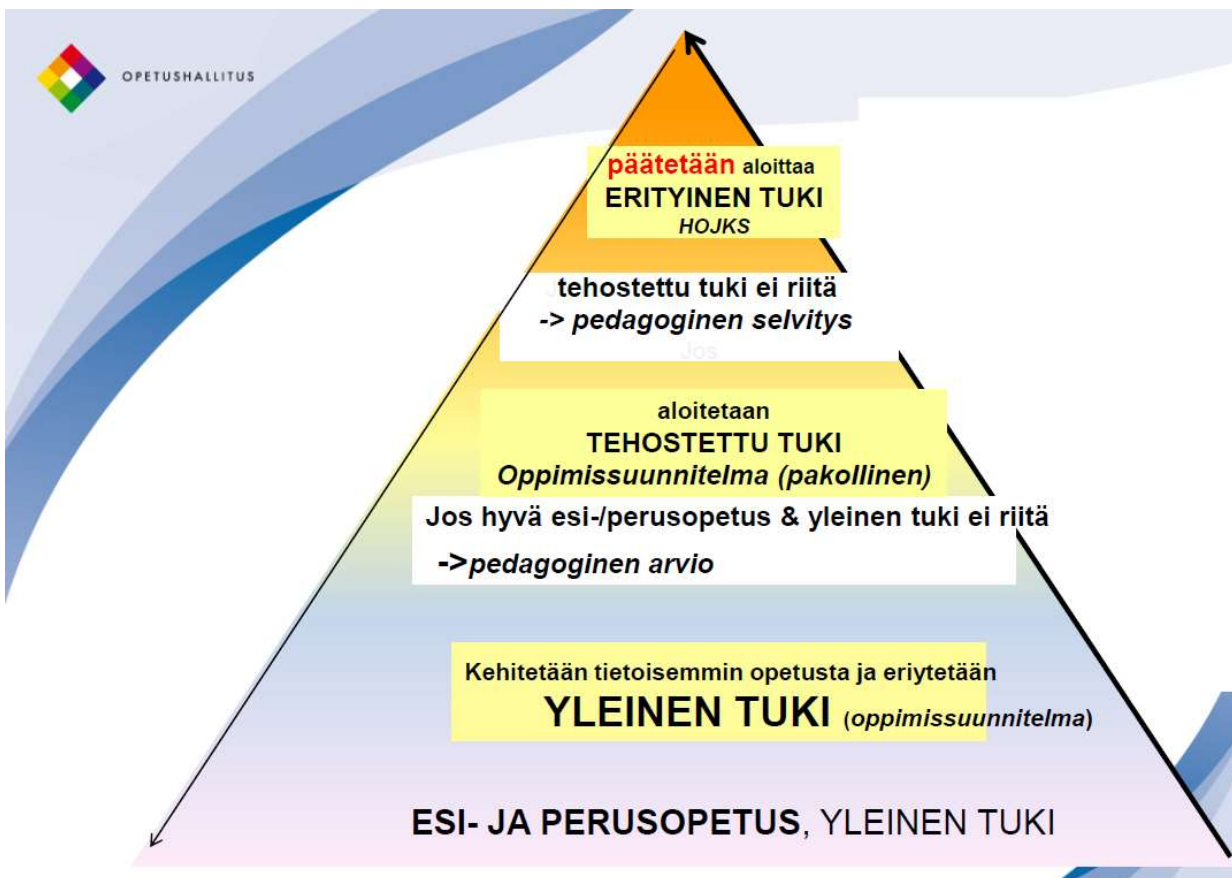
Subjektiviivista oikeutta iltapäivätoimintaan ei ole, mutta kaikille 1.- 2. luokkalaisille pyritään järjestämään paikka aamu- ja iltapäivätoimintaan edellyttäen, että oppilaan vanhemmat ovat töissä tai opiskelevat. Toimintaa järjestetään koulupäivisin klo 13 – 17 välillä . Koulujen lomien aikana tai lauantaikoulupäivinä ei ole iltapäivätoimintaa. Iltapäivätoimintaan haetaan pääasiassa Wilmassa tai palauttamalla paperisen lomakkeen iltapäivätoimintaryhmään. Hakemuksesta ei tule erillistä päätöstä huoltajille. Päätös on näkyvässä Wilmassa hakulomakkeessa, kun se on käsitelty. 1. luokalle tulevien oppilaiden iltapäivätoimintaan haku toivotaan tapahtuvaksi yhtä aikaa kouluun haun yhteydessä. Kun paikka on haettu 1. luokalla, se on voimassa automaattisesti 2. luokan kevääseen saakka, jos huoltajat eivät irtisano paikkaa aiemmin. Iltapäivätoiminnasta peritään Perusopetuslain mukaiset maksut.

9-vuotiaasta lähtien aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään sitä tarvitseville kehitysvammaisille oppilaille erityishuoltona, jolloin kuukausimaksua ei peritä. Aamu- ja

iltapäivätoiminnassa toimitaan inklusion periaatteella, joten kaikki oppilaat toimivat samassa ryhmässä. Tarvittaessa järjestetään eriyttävää toimintaa (esim. lepoajat), jolloin huomioidaan oppilaan tuen tarpeen liittyvät asiat. Huoltajien, opettajan ja iltapäivätoimintaryhmän vastaavan ohjaajan kanssa sovitaan, miten erityisen tuen oppilaan kasvuun ja kehitykseen liittyvät tavoitteet otetaan huomioon aamu- ja iltapäivätoiminnassa.

7. Perusopetus

Oppilaan saaman tuen tulee olla yksilöllistä, joustavaa ja pitkäjänteisesti suunniteltua. Tukimuotoja käytetään sekä yksittäin että yhdessä toisiaan täydentävinä, niin kauan ja sen tasoisena kuin se on tarpeellista. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen tasot ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Oppilas saa kerrallaan vain yhdentasoista tukea.

KUVA Opetushallituksen kolmiportainen tuki

7.1. Nivelvaiheen yhteistyö, ala- ja yläkoulu

Vuosiluokkien 6 ja 7 välisessä nivelvaiheessa siirtyminen kuudennelta seitsemännelle luokalle edellyttää koulun tai koulujen henkilöstön suunnitelmallista yhteistyötä. Käytännössä tämä tarkoittaa opetuksen toteuttamisen ja oppilaan oppimisen kannalta tarpeellisen tiedon siirtämistä sekä oppimisympäristöjen, toimintatapojen ja ohjaavien asiakirjojen tuntemusta. Kodin ja koulun välisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu siirtymävaiheessa. Siirtymä alakoulusta yläkouluun tarkoittaa oppilaille usein uuteen ryhmään sopeutumista, uusiin opettajiin ja ympäristöön tutustumista. Oppilaiden kuunteleminen ja arvostaminen sekä heidän osallisuutensa omista asioista ja valinnoista päättämiseen on tärkeää.

Tiedonsiirtoprosessi nivelvaiheessa

TAMMIKUU

Nivelvaiheen tiedonkeruu aloitetaan tammikuussa. **Yläkoulun erityisopettaja sopii palaverin alakoulujen kuudensien luokkien luokanopettajien kanssa.** Tapaamiset voidaan toteuttaa joko etäyhteyksin tai vierailamalla alakoululla. **Tapaamiseen tulee mukaan luokanopettaja, erityisopettajat ala- ja yläkoululta sekä yläkoulun oppilaanohjaaja.**

Ryhmäyttämistapaamiset Sukevan ja Rutakon oppilaiden kesken aloitetaan kevätlukukauden alkupuolella.

HELMIKUU

Helmikuussa **käydään strukturoidusti läpi alakoulusta yläkouluun siirtyvät oppilaat.** Tietoa kerätään erityisesti oppimisen ja koulunkäynnin tukeen sekä muihin huomioon otaviin asioihin liittyen. Siirrettyä tietoa hyödynnetään luokkien muodostamisessa sekä oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestämisessä yläkoulussa. Lisäksi sovitaan tarvittaessa havainnointikäyntejä alakouluille. Mikäli oppimisen tuessa tapahtuu muutoksia kuudennen luokan kevään aikana, tiedonsiirtopalaverien jälkeen, alakouluista ilmoitetaan asiasta oppilaanohjaajalle ja yläkoulun erityisopettajalle.

MAALISKUU

Yläkoulun erityisopettaja ja tarvittaessa oppilaanohjaaja käyvät **helmi-maaliskuussa havainnointikäynneillä** alakouluissa. Käyntejä toteutetaan, mikäli se katsotaan oppilaan tuen järjestämisen kannalta oleelliseksi.

HUHTIKUU

Jo aiemmin aloitettu luokkien muodostaminen jatkuu yläkoululla. Lisäksi huhtikuussa **oppilaanohjaajat organisoivat yhdessä tukioppilaiden kanssa tervehdysten kuudensille luokille**. Näin oppilaanohjaaja ja tukioppilaat tuleva tutuiksi. Tervehdys toteutetaan etäyhteydellä tai vierailulla.

TOUKOKUU

Toukokuussa toteutetaan **tulevien seiskojen tutustumispäivä yläkoululle**. Tarvittaessa tämä järjestetään etäyhteyksin tai muulla soveltuvalla tavalla. Koulunuorisotyöntekijä, koulutsemppari ja koulukoutsi esittäytyvät luokille. Toukokuussa pidetään **tarvittaessa yksilökohtaisia oppilaspalavereja** siirtyvien oppilaiden kohdalta (vaativa erityinen tuki). Koulutsemppari ja koulukoutsi esittäytyvät tuleville yläkoululaisille.

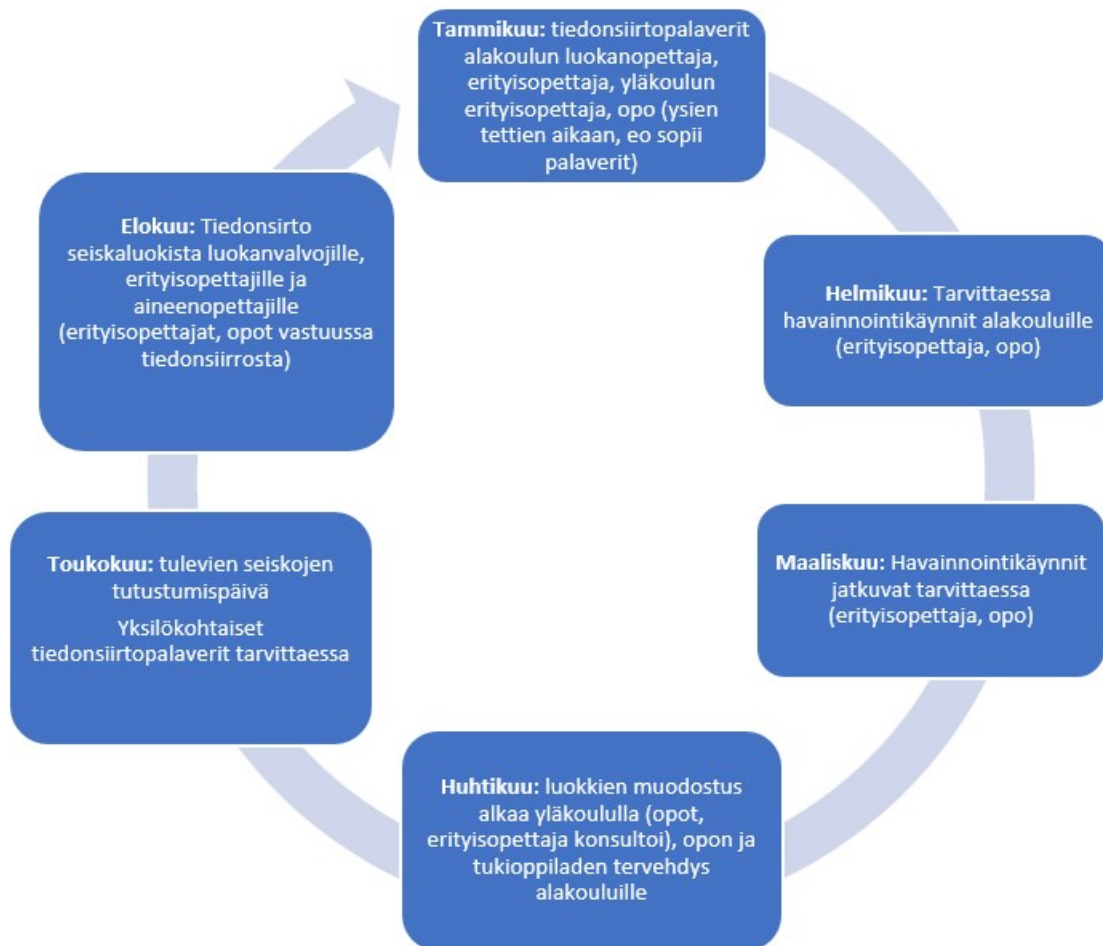
OPPILASHUOLLON TUKI

Nivelvaiheessa alakoulusta siirtyvä oppilas voi saada myös oppilashuollon tukea yläkouluun tutustumisessa. Esimerkiksi **koulukuraattori, koulutsemppari ja koulukoutsi voivat tavata oppilasta henkilökohtaisesti ja tutustuttaa koulun tiloihin**. Koulukuraattori käy myös **tapaamassa kaikkia kuudensia luokkia toukokuussa**.

ELOKUU

Tiedonsiirto yläkouluun siirtyvistä oppilaista tehdään tulevalle luokanvalvojalle toukokuussa sekä alkavan lukuvuoden elokuussa. **Luokanvalvoja saa yhteenvedon luokkansa oppilaiden tuen tarpeista**. Lisäksi luokanvalvoja tapaa oppilaanohjaajan ja erityisopettajan.

Tiedonsiirron vuosikello

KUVIO: Anne Pellikka 2021

7.2 Perusopetuksen yleinen tuki

Yleisen tuen tukitoimien arviointia –kaavakkeenavulla henkilöstö voi pohtia ja suunnitella tukemisen toimintatapoja. Yleinen tuki ei edellytä erityisiä asiakirjoja, mutta tuen muotoja aloitetaan merkitsemään Wilman Toimenpiteet-osioon, jos esimerkiksi:

- Huoli oppilaan koulunkäynnistä on herännyt ja opettaja on ottanut käyttöön erityisesti tätä tiettyä oppilasta varten yleisen tuen keinoja.
- Tukea annetaan useasti saman syyn vuoksi (esim. runsaat poissaolot).

- Tuki on säännöllistä vaikkakin harvoin pidettävää (esim. 1h aina ennen koetta).
- Harkitaan, että tuen antaminen on syytä saattaa tiedoksi seuraavalle opettajalle tai annettua tukea pitäisi tehostaa.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata oppilaan tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja sekä ohjaus- ja tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa osana koulun arkea. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatukseen ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Oppilaan ja huoltajan kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta ja oppiaineiden oppimäärien yksilöllistämistä.

Oppilaalle voidaan suunnitella yleisen tuen tukijakso ja tuen antamiselle asetetaan tavoitteet. Huoltajien kanssa on hyvä keskustella asiasta, mutta tiedottaminen on vähimmäisvaatimus. Tavoitteiden toteutumista ja tuen riittävyttä arvioidaan sovitun jakson päätteeksi. Yleisen tuen jakson aikana opetushenkilöstö kerää havaintoja oppilaan oppimisesta ja työskentelystä osana jokapäiväistä työskentelyään, ja kirjaa niitä ylös. Näitä muistiinpanoja voidaan käyttää myöhemmin pedagogisten asiakirjojen laadinnassa. Oppimissuunnitelmaa voidaan tarvittaessa käyttää osana yleistä tukea. Tällöin oppimissuunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma. Yleistä tuesta ja sen riittävydestä on luontevaan keskustella huoltajien kanssa esim. oppimiskeskustelujen yhteydessä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Mikäli yleisistä tukijärjestelyistä huolimatta oppilaan oppiminen ei etene odotetulla tavalla, tehdään oppilasta ja hänen opetustaan sekä oppimistaan koskeva pedagoginen arvio, joka käsitellään monialaisessa pedagogisessa ryhmässä. Tämän arvion pohjalta suunnitellaan

yleisen tuen lisääminen tai tehostettuun tukeen siirtyminen ja sen tuen keinot.

Luokanopettaja ja aineenopettaja vastaavat yleisen tuen tukimerkinnöistä, tuen kirjaamisesta ja arvioinnin kokonaisuudesta.

Oppilaille, jotka saavat säännöllistä tukea, voidaan tukimerkinnot kirjata Wilman toimenpiteisiin vähintään 2 kertaa lukuvuodessa.

7.3 Tehostettu tuki

Jos yleisen tuen tukimuodot eivät ole riittäviä, siirrytään pedagogiseen arvioon perustuen tehostettuun tukeen. Tehostetussa tuessa oppilas saa säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja oppimisensa ja koulunkäynnin sujumisensa tueksi. Tehostetun tuen avulla tuetaan oppimista ja kasvua sekä ehkäistään oppimisen, vuorovaikutustaitojen ja kehitykseen liittyvien ongelmien lisääntymistä, monimuotoistumista ja kasaantumista. Tehostettu tuki on vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki ja se suunnitellaan yksittäistä oppilasta varten kokonaisuutena. Päätöksen oppilaan tehostetun tuen aloittamisesta tekee koulun rehtori pedagogisen arvioon ja monialaisen asiantuntijaryhmän näkemykseen perustuen. Oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma, jonka mukaan tehostettua tukea annetaan. Tehostettua tukea tulee jatkaa siihen saakka, kun oppilas sitä tarvitsee.

Tehostetussa tuessa voidaan käyttää lähes kaikkia perusopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätökseen perustuva luokkamuotoista erityisopetusta. Oppiaineiden oppimääriä ei voida tehostetussa tuessa yksilöllistää. Oppiaineille voidaan kuitenkin määritellä erityiset painoalueet, joiden mukaan oppilaan opiskelu etenee. Tehostetussa tuessa osa-aikainen erityisopetus, opetusmetodien ja oppimateriaalien eriyttäminen, yksilöllinen ohjaus, joustavat opetusryhmät sekä kodin kanssa tehtävä yhteistyö ovat tärkeitä. Myös oppilashuollon osuutta vahvistetaan. Tehostettu tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään oppilaan yksilölliset tarpeet ja kehitystaso huomioiden. Sitä toteutetaan opettajien ja muun henkilöstön kanssa yhteistyössä. Tehostetussa tuessa tuetaan oppilaan koulunkäyntiä ja oppimista suunnitelmallisesti. Sillä pyritään ehkäisemään ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä kasautumista. Tehostetun tuen aikana oppilaan

oppimista sekä koulunkäyntiä tulee seurata ja arvioida säännöllisesti. Jos oppilaan tilanne on muuttunut tai annettu tuki ei hyödytä oppilasta, tulee arvioinnin perusteella tarvittaessa päivittää oppimissuunnitelma vastaamaan muuttunutta tilannetta.

Tehostetun tuen prosessi

1. SÄÄNNÖLLINEN TUKI, JOKA ON RIITTÄMÄTÖNTÄ (MITÄ TUKEA OPPILAS ON SAANUT?)

Jos huoli herää oppilaalle annetaan tukea. Oppilasta / oppiainetta opettava opettaja kirjaa käyttämänsä tukimuodot Wilmassa Tuki-välilehden Toimenpiteisiin. Yhteistyö ja tiedottaminen huoltajalle on tärkeää.

2. PEDAGOGINEN ARVIO

Yleisessä tuessa olevalle oppilaalle laaditaan pedagoginen arvio silloin, kun oppilas saa säännöllistä tukea tai useampia tukimuotoja eli hänellä on edellytykset tehostettuun tukeen. Pedagoginen arvio laaditaan myös sellaiselle oppilaalle, joka on palaamassa tehostetusta tuesta yleiseen tukeen. Pedagoginen arvio -lomake löytyy Wilman tuki-välilehdeltä. Pedagogisen arvion laatimisesta vastaa alakoulussa luokanopettaja ja yläkoulussa luokanvalvoja. Sen tekemiseen osallistuvat kaikki tarvittavat oppilasta opettavat opettajat sekä muut asiantuntijat. Pedagoginen arvio tehdään monialaisesti yhteistyössä huoltajien kanssa. Erityisopettaja tukee läpi prosessin.

3. MONIALAINEN ASIAANTUNTIJARYHMÄ

Asia käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. Asiasta ei tehdä hallintopäätöstä.

[Perusopetuksen oppilashuoltosuunnitelma](#)

[Esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelma](#)

4. REHTORIN PÄÄTÖS WILMAAN

Pedagogisen arvion laatija ilmoittaa rehtorille ja koulusihteerille esim. Wilman viestillä, että

päätöksen voi tehdä tehostettuun tai yleiseen tukeen siirtymisestä. Päätös pedagogiseen arviointiin perustuvasta tehostetusta tuesta tehdään Wilmassa ja merkataan samalla Primukseen.

5. OPPIMISSUUNNITELMAN LAATIMINEN JA PÄIVITTÄMINEN

Oppimissuunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajan ja oppilaan kanssa heti, kun päätös tehostettuun tukeen siirtymisestä on tehty. Oppimissuunnitelman laatimisesta vastaa luokanopettaja / luokanvalvoja erityisopettajan sekä muiden asiantuntijoiden kanssa. Suunnitelmaan kirjataan oppilaan vahvuudet, oppimisen tavoitteet ja niiden arviointi, tuen tarve. Tavoitteiden saavuttamista ja tuen riittävyttä arvioidaan jatkuvasti ja luontevasti oppimiskeskustelujen tai oppimissuunnitelman arviointipalaverien yhteydessä vanhempien ja oppilaan kanssa yhteistyössä ja päätelmät kirjataan oppimissuunnitelmaan.

Tuen riittävyyden arviointi kirjataan säännöllisesti oppimissuunnitelmaan ennen lukuvuoden loppua. Kevätlukukaudella arvioidaan myös tuen riittävyttä ja tarvittavia tukitoimia seuraavaa lukuvuotta ajatellen. Oppimiskeskustelujen tai -suunnitelman arviointipalaverien yhteydessä kirjataan huoltajien ja oppilaan mielipide. Oppilasta tai oppiainetta opettava opettaja vastaa oppimissuunnitelman kokonaisuudesta yhteistyössä erityisopettajan kanssa. Oppimissuunnitelma laaditaan Wilmaan oppilaan Tuki-välilehdelle. Allekirjoitusta oppimissuunnitelmaan ei tarvita.

Tehostetussa tuessa oppilaan oppimista arvioidaan oppiaineen vuosiluokkakohtaisten tavoitteiden mukaisesti. Jos oppilas ei muuten saavuta asetettuja tavoitteita, otetaan oppilaalla käyttöön erityiset painoalueet. Tällöin arvioinnissa on otettava huomioon se, että oppilas on opiskellut erityisiä painoalueita, jotka on muodostettu vuosiluokan keskeisimmistä sisällöistä eli ydinsisällöistä. Painoalueet eivät voi olla alemman vuosiluokkien tavoitteita tai sisältöjä (ks. 7.3.1 kohdasta Opiskelun erityiset painoalueet).

OLENNAINEN MUUTOS TUEN TARPEESEEN

Uusi pedagoginen arvio -> yleinen tuki (rehtorin päätös ja Wilma) **tai** pedagoginen selvitys -> päätös erityisestä tuesta (sivistysjohtaja).

7.3.1 Opiskelun erityiset painoalueet

Opintojen eteneminen turvataan, vaikka oppimisessa tai tarkkaavuuden säätelyssä ja ylläpitämisessä olisi haasteita, sosio-emotionaalisissa taidoissa tai oppilaalla olisi heikko motivaatio koulunkäyntiä kohtaan. Tehostetussa tuessa yksi eriyttämisen menetelmänä on rajata opiskelua erityisiin painoalueisiin. Tällöin opettaja rajaa opiskeltavasta oppiaineesta ydinsisällöt, joiden opiskeluun oppilas keskittyy. Tämän tarkoituksena on auttaa oppilasta keskittymään ja ottamaan haltuun opinnoissa etenemisen kannalta oleelliset ydinsisällöt. Erityiset painoalueet tulee määrittellä oppimissuunnitelmassa vain niissä oppiaineissa, joissa oppilas opiskelee erityisten painoalueiden mukaisesti.

Oppiaineen erityiset painoalueet muodostetaan opetussuunnitelmassa määritellyistä, oman vuosiluokan keskeisimmistä sisällöistä, eli niin kutsutuista ydinsisällöistä. Erityisissä painoalueissa oppilailla on erilaisia painotuksia (vahvuudet ja kiinnostuksenkohteet huomioidaan). Painoalueet ovat siis aina henkilökohtaisia. Ei ole mahdollista tehdä esimerkiksi kuntakohtaisia painoalueita eri aineista. Ydinsisältöjä voidaan kuitenkin yhteisesti määrittellä. Erityisten painoalueiden määrittelyssä on tärkeää löytää tavoitteiden kannalta keskeiset ydinsisällöt. Apua tähän saa paikallisesta opetussuunnitelmasta, johon sisällöt on määritelty vuosiluokittain. Arvioinnissa oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän tavoitteisiin, mutta on tärkeää, että oppilas voi antaa erilaisia näyttöjä ja hänelle voidaan tehdä esim. kokeita, joissa keskitytään näihin erityisiin painoalueisiin. Opettaja voi merkitä kokeeseen koekysymykset, jotka ovat suunnattu erityisin painoaluein opiskelevalle oppilaalle, jolloin hän tietää mitkä tehtävät tulee tehdä. Oppilaan ja huoltajan tulee tietää mitä painoalueisiin keskittynyt opetus on ja miten se vaikuttaa arviointiin.

Erityisiä painoalueita määritettäessä yhteistyö opettajien kesken on tärkeää (erityisopettaja, luokanopettaja ja aineenopettaja yhdessä). Oppilasta opettava ja arvioiva opettaja on vastuussa ja erityisten painoalueiden määrittelemisestä sekä toteuttamisesta. Tällöin oppilas pyrkii edelleen oman vuosiluokkansa tavoitteisiin niin, että opiskeltava sisältö on vain rajattu. Tämä erityisin painoaluein tapahtuva opiskelu eroaa oppiaineen yksilöllistämisestä siinä, että yksilöllistämässä myös tavoitetaso on madalleltu.

Painoalueittain opiskelusta lyhyesti:

- Käytettävä ennen oppiaineen yksilöllistämistä.
- Tehostetussa tai erityisessä tuessa – ei kuitenkaan yksilöllistetyissä oppiaineissa
- Tavoitteena on opiskella opinnoissa etenemisen kannalta välttämättömät sisällöt.
- Muodostetaan, oman vuosiluokan kaikkien keskeisimmistä sisällöistä eli ns. ydinsisällöistä
- Jokaiselle tehtävä henkilökohtaisesti – erilaiset painotukset ja laajuudet mahdollisia
- Olennaista jatkuva arviointi ja osaamisen seuraaminen sekä nopea reagointi muutoksiin.
- Sisältöjen määrittely perustuu paikalliseen opetussuunnitelmaan ja perusopetuksen valtakunnalliseen opetussuunnitelmaan.
- Pedagogista arviota tai erityisen päätöstä ei tarvita.
- Oppimissuunnitelmassa tai HOJKS:ssa kuvataan sisällöt, työskentely/toteutus, muu oppimisen ja koulunkäynnin tuki sekä arviointi.
- Huoltajan ja oppilaan on tiedettävä, miten suurta osaa oppiaineen kokonaissisällöistä erityiset painoalueet edustavat ja miten sisältöjen hallinta suhteutuu hyvän osaamisen kuvauksiin tai päättöarvioinnin kriteereihin.
- Lähtökohtaisesti tavoitellaan alimpia arvosanoja, mutta kaikki muutkin ovat mahdollisia.

Erityiset painoalueet ja arviointi (Valteri)

- Arvioinnin tulee perustua vuosiluokan tavoitteisiin.

- Monipuolinen osaamisen näyttäminen
- Hyvän osaamisen kriteerit
- Päättöarvioinnin kriteerit arvosanoille 5, 7, 8 ja 9
- Mahdollisuus motivoitua, ei voida etukäteen “kiinnittää” numeroa

7.4 Erityinen tuki

Eryistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävässä määrin tehostetun tuen tukitoimilla. Eryisen tuen tehtävänä on tarjota oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle perusopetuksen jälkeen. Oppilaan itsetuntoa, opiskelumotivaatiota ja onnistumisen ja oppimisen iloa vahvistetaan ja häntä kannustetaan ottamaan edellytystensä puitteissa vastuuta opiskelustaan.

Eryinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Eryinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista perusopetuksen tukimuodoista. Käytettävissä ovat siis myös yleisen ja tehostetun tuen tukimuodot. Eryisen tuen oppilas opiskelee joko oppinaineittain tai toiminta-alueittain. Oppiaineittain opiskelu tapahtuu joko yleisen tai yksilöllistetyn oppimäärän mukaisesti. Oppimäärän yksilöllistäminen edellyttää erityisen tuen päätöstä.

Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä ja erityisen tuen tarpeen ilmetessä on laadittava oppilaasta pedagoginen selvitys. Ennen erityisen tuen päätöstä oppilaan on pitänyt olla pääsääntöisesti tehostetun tuen piirissä. ”Jollei oppilas ole ollut tehostetun piirissä”, erityisen tuen päätöksen tulee tällöin perustua oppilaan tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai sairauden seurauksena.

Pedagoginen selvitys laaditaan Wilmaan oppilaan tietoihin Tuki-välilehdelle (ks. Wilman ohjeet, mitkä päivitetään myöhemmin). Pedagoginen selvitys laaditaan ja toimitetaan sähköisesti sivistystoimen esimiehelle. Pedagoginen selvitys käsitellään koulun ja/tai esiopetuksen monialaisessa pedagogisen tuen ryhmässä (ks. esiopetuksen- ja perusopetuksen oppilashuoltosuunnitelma). Lisäksi oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa on kuultava. Huoltajan ja oppilaan kuuleminen toteutetaan pedagoginen selvitys -lomakkeella. Pedagogista selvitystä on tarvittaessa **täydennettävä** alkuperäisellä psykologisella tai lääketieteellisellä lausunnolla tai vastaavalla sosiaalitoimen selvityksellä. Sivistystoimen esimies tekee pedagogisen selvityksen perusteella hallintopäätöksen Dynasty-asianhallinto-ohjelmassa.

Tukijärjestelyt voivat sisältää mm. opetus- ja ohjaushenkilöstön, ohjaajiin ja muihin tarvittaviin palveluihin, opetusmenetelmiin ja työtapoihin, opiskelumenetelmiin sekä materiaaleihin ja välineisiin liittyviä tekijöitä. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään oppilaasta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja oppilaan oppimissuunnitelmaa. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma, myös sitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

Toisen ja kuudennen luokan erityisen tuen oppilaille tehdään erityisen tuen tarkistus (pedagoginen selvitys) keväällä. Myös kaikille muille erityisen tuen oppilaille pyritään tarvittaessa tekemään tarkistus (pedagoginen selvitys). Jos koulun monialaisessa pedagogisen tuen ryhmässä todetaan pedagogiseen selvitykseen perustuen, että oppilas voi siirtyä tehostettuun tukeen, toimialajohtaja tekee päätöksen oppilaan siirtymisestä tehostetun tuen piiriin. Tällöin oppilaalle laaditaan jatkossa oppimissuunnitelma.

Erityisen tuen päätös

Pedagogisen selvityksen perusteella sivistystoimen esimies tekee päätöksen oppilaalle annettavasta erityisestä tuesta. Ennen erityisen tuen päätöksen tekemistä tulee kuulla oppilaan huoltajaa tai hänen laillista edustajaansa. PoL 17 § 2 mom. mukaan erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin

toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Erityisen tuen antamista koskevassa päätöksessä on määrättävä oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut 31 §:ssä tarkoitetut palvelut sekä tarvittaessa 1 momentissa tarkoitettu oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen.

Oppilaan oikeusturvan ja opetuksen järjestämisen kannalta merkittävät asiat päätetään erityistä tukea koskevassa päätöksessä. Lähtökohtana nykylainsäädännössä on oppilaan opiskeleminen omassa opetusryhmässään (Vitka 2021).

Siirtyminen erityisestä tuesta tehostettuun tukeen

Jos oppilas ei enää tarvitse erityistä tukea ja hänelle haetaan päätöstä erityisen tuen lopettamiseksi, lomakkeen kohtaan *erityisen tuen tarpeet* kirjataan, että oppilas ei enää tarvitse erityistä tukea. Hänelle tulee tehdä päätös erityisen tuen lopettamisesta ja siirtymisestä tehostettuun tukeen. Perustelut erityisen tuen lopettamiseen kirjataan samaan yhteyteen. Kun sivistysjohtaja on tehnyt päätöksen erityisen tuen lopettamisesta pedagogiseen selvitykseen ja tarvittaessa muuhun asiantuntijalausuntoon nojautuen, oppilaan oppimissuunnitelma päivitetään vastaamaan nykyistä tuen tarvetta.

HOJKS

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS. Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen (Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)). Kaikki erityistä tukea saavan oppilaan tuki kirjataan HOJKS:iin. Se on kirjallinen suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä opetusjärjestelyistä, pedagogisista menetelmistä ja oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

HOJKS on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Oppilaan opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa, ellei siihen

ole ilmeistä estettä (Perusopetuslaki 17 a § (642/2010). Tarvittavilta osin se valmistellaan moniammatillisena yhteistyönä. Luokanvalvoja tai luokanopettaja kokoaa suunnitelman erityisopettajan tukemana.

HOJKS:n tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti oppilaan yksilöllistä oppimis- ja kasvuprosessia. HOJKS on oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma opetuksen sisällöistä, pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista. Jos oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, hänelle kirjataan HOJKS:iin tästä tarpeelliset tiedot. Jos oppilaalla on yksilöllistettyjä oppiaineita, kunkin oppiaineen opetuksesta vastaava opettaja / opettajat laativat yhdessä yksilöllistämiseen liittyvät oppiaineiden sisällöt ja tavoitteet. Erityisopettaja antaa tukea tarvittaessa HOJKS-asiakirjan laadinnassa.

Tärkeää on kuvata HOJKS:iin:

- tuen edellyttämä muiden asiantuntijoiden yhteistyö ja palvelut
- apuvälineiden ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen
- eri toimijoiden vastuunjako
- tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut
- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden, apuvälineiden ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen eri
- yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki

HOJKS:n laatimisessa hyödynnetään oppilaalle osana tehostettua tukea tehtyä oppimissuunnitelmaa sekä pedagogista selvitystä ja sen yhteydessä kerättyä tietoa. Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon ja erityisen tuen päätöksen sisältöön. **HOJKS:ssa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia eikä diagnooseja.**

Erityisen tuen päätöksellä opiskelevan oppilaan opetus voidaan järjestää oppiainejaon sijaan toiminta-alueittain. Toiminta-alueittain opiskelevan oppilaan kunkin toiminta-alueen tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä edistymisen seuranta ja arviointi kuvataan HOJKS:ssa. Tavoitteet asetetaan yksilöllisesti siten, että ne ovat saavutettavissa olevia ja oppilaalle mielekkäitä. Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa tuetaan oppilaan kokonaiskehitystä sekä edistetään ja ylläpidetään oppilaan toimintakykyä.

Tuen seuranta ja arviointi

HOJKS:n tavoitteiden toteutumisen seurataan ja toimenpiteiden vaikuttavuutta arvioidaan:

- arviointi oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanteesta
- oppilaan itsearviointi
- oppimisen arvioinnissa käytettävät menetelmät

HOJKS tulee päivittää tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tarpeiden mukaiseksi. **Suunnitelma päivitetään ainakin syyslukukauden alussa.** Lisäksi HOJKS:a muutetaan aina oppilaan tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. HOJKS:n **päivittäminen / seuranta** tehdään kevätlukukaudella. Oppiaineen opetuksesta vastaava opettaja vastaa HOJKS:iin kirjattujen tavoitteiden toteutumisen päivittämisestä ja seurannasta. Luokanvalvoja, luokanopettaja tai tarvittaessa erityisopettaja vastaa HOJKS:n seurantatietojen kokoamisesta. HOJKS laaditaan Wilmaan oppilaan tietoihin Tuki-välilehdelle.

Oppiaineiden yksilöllistäminen

Mikäli erityisin painoaluein opiskelu jossakin oppiaineessa ei ole riittävä tukitoimi, voidaan oppiaine yksilöllistää. Oppimäärän yksilöllistäminen on ensisijainen vaihtoehto ennen oppilaan vapauttamista oppimäärän suorittamisesta. Oppiaineen yksilöllistämiseen vaaditaan asiantuntijalausunto. Tällainen asiantuntija on esimerkiksi koulu- tai neuropsykologi, lastenpsykiatri tai lääkäri. Ensisijaisena tavoitteena on tukea oppilaan opiskelua yleisen ja tehostetun tuen avulla siten, että yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet on mahdollista saavuttaa kaikissa oppiaineissa. Esimerkiksi erityisin painoaluein opiskelun avulla oppilaan

opiskelua voidaan tukea keskittymällä oppiaineen ydinsisältöihin. Mikäli erityisen tuen oppilas ei kykene ydinsisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttamiseen hyväksytysti (arvosana 5), voidaan yhden tai useamman oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää. Oppiaineen yksilöllistämispäätöksen tekee sivistystoimen esimies pedagogisen selvityksen ja asiantuntijalausunnon perusteella. Kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute tai esimerkiksi puutteellinen opiskelutekniikka eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen, vaan oppilasta tulee tukea näissä asioissa muilla sopivilla tavoilla. Yksilöllistettyjen oppimäärien tavoitteet ja sisällöt kuvataan yksityiskohtaisesti oppilaan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS). Yksilöllistettyjen oppiaineiden numeroarvosana ja sanallinen arvio varustetaan tähdellä (*) sekä opintojen aikaisessa arvioinnissa että päättöarvioinnissa.

Toiminta-alueittain järjestettävä opetus

Vaikeasti kehitysvammaisten oppilaiden opetus voidaan järjestää oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain. Opetuksen järjestämisestä oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain päätetään erityisen tuen päätöksessä. Opetus järjestetään toiminta-alueittain, kun todetaan, ettei oppilas kykene opiskelemaan edes oppiaineiden yksilöllistettyjä oppimääriä. Toiminta-alueet ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot.

Toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tiedot ja taidot, joiden avulla hän suoriutuu mahdollisimman itsenäisesti elämässään. Opetuksen suunnittelun lähtökohdانا ovat oppilaan vahvuudet. Koulupäivän eri tilanteita hyödynnetään oppimisessa, ja oppimisympäristöä kehitetään toimivaksi ja oppilasta motivoivaksi. Oppilaan yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä oppilaan edistymisen arviointi kuvataan HOJKSissa kullekin toiminta-alueelle. Tavoitteet asetetaan siten, että ne ovat saavutettavissa olevia ja oppilaalle mielekkäitä.

Toiminta-alueet voivat sisältää jonkin yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, jos oppilaalla on vahvuuksia tässä oppiaineessa, mutta opetuksen toteuttamisessa eri toiminta-alueiden sisältöjä voidaan yhdistää. Opetuksessa tuetaan oppilaan kokonaiskehitystä sekä edistetään ja ylläpidetään oppilaan toimintakykyä. Opetus suunnitellaan ja toteutetaan opettajien, oppilaan, huoltajan sekä muiden eri asiantuntijoiden välisenä yhteistyönä.

Motoristen taitojen oppimisen tavoitteena on vahvistaa oppilaan kehon hahmotusta, edistää kokonais- ja hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä antaa mahdollisuuksia monipuolisesti harjoitella taitoja arjen eri tilanteissa.

Kommunikaatiotaitojen oppimisen lähtökohtana on vuorovaikutuksen muodostuminen ja sen pohjalle rakentuva kommunikoinnin ymmärtämisen ja tuottamisen harjoittelu. Tavoitteena on, että oppilas on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, tulee ymmärretyksi ja ymmärtää itsekin muita ryhmän oppilaita ja aikuisia.

Sosiaalisten taitojen oppimisen tavoitteena on oppilaan ryhmässä toimimisen taitojen ja osallisuuden kehittyminen.

Kognitiivisten taitojen oppimisen tavoitteena on, että oppilas aktivoituu ja oppii käyttämään aistejaan ympäröivän todellisuuden hahmottamiseen.

Päivittäisten taitojen oppimisen tavoitteena on lisätä oppilaan aktiivista osallistumista ympäristönsä toimintaan sekä edistää omatoimisuutta ja itsenäistymistä.

Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa arviointi tapahtuu toiminta-alueittain. Arviointi annetaan aina sanallisena. Mikäli jokin toiminta-alue sisältää yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, tämä voidaan kuvata osana sanallista arviointia tai todistuksen liitteessä.

Toiminta-alueittain opiskelevat oppilaat saavat opetusta saman vuosiviikkotuntimäärän kuin oppiaineittain opiskelevat. Jos tästä tuntimäärästä poiketaan yksittäisen oppilaan kohdalla, päätetään siitäkin erityisen tuen päätöksessä. Oppilaan vapauttamisesta jonkin oppiaineen opiskelusta tai opetuksen poikkeamisesta jonkin oppiaineen kohdalla vuosiluokan tuntimäärästä päätetään erityisen tuen päätöksellä.

Tuntijaosta poikkeaminen

Tuntijaosta poikkeaminen on opetuksen erityisjärjestely. Tuntijaosta poikkeaminen edellyttää pedagogisen selvityksen tekemistä ennen sivistystoimen esimiehen tekemää erityisen tuen päätöstä. Siinä yhteydessä perustellaan, miksi esim. tuntimäärää halutaan alentaa.

Perusteluna voivat olla mm. oppilaan terveydentilaan liittyvät syyt. Oppilaan HOJKS laaditaan / päivitetään vastaamaan uutta erityisen tuen päätöstä.

Silloin, kun oppilas on kuntoutuksessa tai teraatioissa kouluaikana, näistä tehdään

perusopetuslain 18 §:n mukainen hallintopäätös, jolloin oppilas vapautetaan opiskelusta ko. oppituntien ajaksi.

- Erityistä tukea saavalla oppilaalla tämä päätös tehdään osana erityisen tuen päätöstä. Päätös on tärkeä tehdä mm. vastuukysymysten vuoksi.
- Päätöstä ei tehdä, jos kuntoutus on tilapäistä ja siihen käytetty aika vähäinen.
- Asiassa ollaan yhteistyössä kuntoutusta tai terapiaa järjestävien tahojen sekä huoltajan ja mahdollisesti myös oppilaan kanssa, mikäli hän ikänsä ja kehitystasonsa puolesta voi ymmärtää asian merkityksen

7.4.1 Erityisen tuen joustavat pienryhmät

Osa-aikaista erityisopetusta antavat muiden opettajien rinnalla työskentelevät erityisopettajat. Osa-aikainen erityisopetus voi olla yksilö-, pienryhmä-, periodi- tai samanaikaisopetusta. Luonteeltaan opetus on ennaltaehkäisevää ja suunnitelmallista. Opetus nivelletään tavoitteellisesti oppilaan saamaan muuhun opetukseen. Luokanopettaja,

aineenopettaja ja erityisopettaja määrittelevät yhteistyössä oppimistavoitteet, menettelytavat ja erityisopetusajan. Erityisopettaja toimii yhteistyössä paitsi koulun muiden opettajien myös eri hallintokuntien edustajien, huoltajien ja oppilashuollon henkilöiden kanssa.

Laaja-alaisen erityisopetuksen joustava pienryhmätoiminta

Osa-aikaista erityisopetusta järjestetään ns. joustavissa pienryhmissä: oppilas on kirjoilla omassa luokassaan, mutta hän saa erityisopetusta pienryhmässä yhdessä tai useammassa oppiaineessa joustavasti tarvitsemansa tuen mukaan. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki räätälöidään monialaisessa työryhmässä yhdessä oppilaan ja huoltajien kanssa yksilöllisesti erityisen tuen oppilaan edellytysten ja tarpeiden mukaan. Laaja-alainen erityisopettaja työskentelee yhdessä koulunkäynninohjaajien kanssa tukien oppilasta joko samanaikais- tai rinnakkaisopettajana luokan- tai aineenopettajan kanssa tiiviissä yhteistyössä. Pienryhmän joustavuus tulee esiin siinä, että ryhmään on mahdollista päästä matalalla kynnyksellä ja äkillisesti, esimerkiksi elämäntilanteen muuttuessa. Ryhmän on tarkoitus myös helpottaa oppilaan paluuta kouluun pitkän poissaolojakson jälkeen. Joustava erityisen tuen pienryhmä tarjoaa tukea oppimisvaikeuksiin, käyttäytymisen ja tunne-elämän haasteisiin sekä koulupudokkaille. Ryhmässä painopisteenä on tuettu opiskelu, työrauha sekä ärsykeistä karsitun oppimisympäristö.

Joustavissa pienryhmissä toimivat erityisopettajat järjestävät myös yleistä ja tehostettua tukea tarvitsevien oppilaiden osa-aikaisen tai periodimuotoisen erityisopetuksen. Joustavissa pienryhmissä opiskelee oppilaita pitkiäkin aikoja tarvittaessa.

Vaativa erityinen tuki

Sonkajärvellä alakoulussa erityisopetusta järjestetään kahdessa vaativan erityisen tuen pienryhmässä sekä laaja-alaisen erityisopettajan joustavassa pienryhmässä. Vaativan erityisopetuksen pienryhmissä erityisopetus voi olla joko kokoaikaista tai osa-aikaista, joustavassa pienryhmässä erityisopetus on osa-aikaista.

Joustavassa pienryhmässä oppilas on kirjoilla omassa luokassaan, mutta hän saa osa-aikaista erityisopetusta pienryhmässä yhdessä tai useammassa oppiaineessa joustavasti tarvitsemansa tuen mukaan. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan esimerkiksi oppilaille, joilla on kielellisiä ja matemaattisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, oppimisvaikeuksia yksittäisissä oppiaineissa, vaikeuksia opiskelutaidoissa, sosiaalisissa taidoissa tai koulunkäynnissä. Luonteeltaan opetus on ennaltaehkäisevää ja suunnitelmallista. Opetus nivelletään tavoitteellisesti oppilaan saamaan muuhun opetukseen. Joustavassa pienryhmässä on sekä yleisen, tehostetun että erityisen tuen oppilaita. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki räätälöidään yhdessä oppilaan, huoltajien, luokanopettajan ja erityisopettajan kanssa yksilöllisesti oppilaan edellytysten ja tarpeen mukaan. Laaja-alainen erityisopettaja työskentelee joko samanaikais- tai rinnakkaisopettajana luokanopettajan kanssa tiiviissä yhteistyössä. Luokanopettaja ja erityisopettaja määrittelevät yhteistyössä oppimistavoitteet, menettelytavat ja erityisopetusajan. Pienryhmän joustavuus tulee esiin siinä, että ryhmään on mahdollista päästä matalalla kynnyksellä ja äkillisesti, esimerkiksi elämäntilanteen muuttuessa. Joustava pienryhmä tarjoaa tukea oppimisvaikeuksiin, käyttäytymisen ja tunne-elämän haasteisiin. Ryhmä tarjoaa tuettua opiskelua, työrauhaa sekä ärsykeistä karsitun oppimisympäristön. Laaja-alaisen erityisopettajan työhön kuuluu myös oppimisvaikeuksien kartoittaminen ja lukiseulonnat eri luokka-asteilla. Hän toimii yhteistyössä koulun muiden opettajien, huoltajien ja oppilashuollon henkilöiden kanssa.

Vaativa erityinen tuki toteutetaan Sonkajärvellä alakoulussa kahdessa erityisluokanopettajan pienryhmässä. Vaativan erityisen tuen pienryhmissä oppilailla on erityisen tuen päätös. Osa oppilaista on kirjoilla pienryhmässä ja osa yleisopetuksen luokassa. Oppilaat, jotka ovat kirjoilla pienryhmässä opiskelevat pääsääntöisesti pienryhmässä, mutta integroituvat taito- ja taideaineissa sekä mahdollisesti joissakin muissa oppiaineissa yleisopetukseen. Yleisopetuksen luokassa kirjoilla olevat oppilaat saavat erityisopetusta pienryhmässä yksilöllistetyissä oppiaineissa. Vaativan erityisen tuen pienryhmässä oppilas jatkaa myös yläkouluun siirtymisen jälkeen, mikäli hän opiskelee toiminta-alueittain tai on muuten perusteltua jatkaa opiskelua pienryhmässä. Erityisluokanopettaja työskentelee tiiviissä yhteistyössä luokanopettajien,

aineenopettajien ja koulunkäynninohjaajien kanssa.

8. Erityiset opetusjärjestelyt (PoL 18§)

Oppilaan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin, jos:

- 1) oppilaalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot;
- 2) perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta; tai
- 3) se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä.

Jos oppilaan huoltaja ei ole tehnyt esitystä opiskelun järjestämisestä 1 momentissa tarkoitetulla tai sen nojalla säädetyllä tavalla, on huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen päätöksen tekemistä. Muille kuin oppivelvollisille järjestettävässä opetuksessa on vastaavasti varattava oppilaalle tilaisuus tulla kuulluksi.

Kyseessä on aina väliaikainen ratkaisu, ensisijaisena menettelynä on aina erilaisin järjestelyin turvata oppilaan mahdollisuus osallistua opetukseen. Erityisen tuen oppilailla tästä päätetään erityisen tuen päätöksen yhteydessä. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetukseen-osallistuminen-ja-poissaolot-112021-alkaen>

Koulusta voi tulla opettaja oppilaan kotiin tai muuhun asuinpaikkaan (esim. sairaala, perhekoti tai huostaan otettujen lasten sijoituspaikkana toimiva lastensuojelulaitos) antamaan opetusta. Tällaisessa opetuksessa on kyse oppilaan opetukseen liittyvästä erityisjärjestelystä esim. terveydellisestä tai sosiaalisesta syystä, joka tekee tavallisesta koulunkäynnistä vaikeaa tai mahdotonta.

Erityiset opetusjärjestelyt, terveydentilaan liittyvät syyt

Tilapäisen vapautuksen (poissaolon) myöntämisen sijasta oppilaalle voidaan tehdä päätös erityistä opetusjärjestelyistä, jos se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä (perusopetuslain 18 § 1 mom. 3 kohta). Tällöin oppilaan opetus voidaan järjestää perusopetuslainsäädännöstä osittain poiketen, esimerkiksi etäopetuksena. Tällainen järjestely voi tulla kysymykseen esimerkiksi riskiryhmiin kuuluvien, kotiin jäävien, oppilaiden osalta. Päätöksenteossa voidaan hyödyntää lääkärin arviota.

Opetushallitus suosittelee, että poissaolon sijasta myös riskiryhmiin kuuluvien opetus järjestettäisiin erityisinä opetusjärjestelyinä etäopetuksena.

Päätös erityisistä opetusjärjestelyistä voidaan tehdä myös erityisen tuen päätöksen saaneille oppilaille. Tällöin päätöksessä määritellään, miltä osin siinä poiketaan oppilaan erityisen tuen päätöksestä määräajaksi. Perusopetuslain 18 §:ssä säädettyjä erityisiä opetusjärjestelyjä koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta.

8.1 Erityinen tutkinto ja kotiopetus

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/tekstikappale/7004837>

Erityiset opetusjärjestelyt (luku 7.) koskevat vain koulua käyviä. Huoltajan päätöksellä kotona opiskelevaa ei voida esimerkiksi vapauttaa jonkin perusopetuksen oppimäärään kuuluvan yhteisen aineen opiskelusta. Kotona opiskeleva lapsi ei ole myöskään oikeutettu saamaan koululta oppimiseensa ja koulunkäyntiinsä tukea.

Kotiopetus

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kotiopetus>

Erityinen tutkinto

Kotiopetuksessa olevalle oppivelvolliselle ei anneta opinnoistaan todistuksia. Jos huoltaja

haluaa lapsensa saavan opinnoistaan todistuksen, hänen on osallistuttava erityiseen tutkintoon. Jos kotiopetuksessa olevan oppivelvollisen huoltaja haluaa lapsensa osallistuvan erityiseen tutkintoon, oppimisen ja osaamisen arviointi perustuu alla oleviin Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) muutoksiin:

- Oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointi perusopetuksessa (2019) (astunut voimaan 1.8.2020)
- Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit (2020) (astunut voimaan 1.8.2021).

Perusopetuslain 38 §:ssä ei säädetä kenellekään ehdotonta oikeutta päästä erityiseen tutkintoon. Tutkinnon järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Opetuksen järjestäjällä tulee olla erityisen tutkinnon järjestämisestä kieltäytymiselle asialliset perusteet. Huoltaja voi myös kääntyä jonkin toisen opetuksen järjestäjän puoleen. Oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointi perusopetuksessa -määräyksen (OPH-281-2020) mukaan paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee päättää erityisen tutkinnon suorittamisen mahdollisuuksista ja ajankohdista. Jos kotiopetuksessa olevan oppivelvollisen huoltaja haluaa lapsensa osallistuvan erityiseen tutkintoon, on siihen osallistuminen maksutonta. (OPH)

Eriyinen tutkinto ja siitä annettavat todistukset

Perusopetuksen oppimäärä tai sen osa voidaan suorittaa perusopetuslaissa ja -asetuksessa (Perusopetuslaki 38 §, perusopetusasetus 23 §) tarkoitetussa erityisessä tutkinnossa. Eriyisen tutkinnon voi järjestää se, jolla on lupa järjestää perusopetusta. Eriyiseen tutkintoon osallistuvan tulee osoittaa, että hänen tietonsa ja taitonsa vastaavat perusopetuksen eri oppiaineiden yleisen oppimäärän mukaisia tietoja ja taitoja.

Eriyisessä tutkinnossa käytettävät todistukset ovat

1. todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta
2. todistus osittain suoritetusta perusopetuksen oppimäärästä
3. todistus perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta.

Jos oppilas tai muu henkilö suorittaa perusopetuksen jonkin oppiaineen oppimäärän erityisessä tutkinnossa, hänelle annetaan todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän

suorittamisesta. Todistuksesta tulee käydä ilmi suoritettu oppiaine ja oppimäärä. Samaan todistukseen voidaan merkitä useamman oppiaineen suoritukset. Vain osan perusopetuksen oppimäärästä, kuten vuosiluokan oppimäärän, suorittaneelle annetaan todistus osittain suoritetusta perusopetuksen oppimäärästä.

Jos perusopetuksen koko oppimäärä on suoritettu erityisessä tutkinnossa, annetaan todistus perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta. Todistuksiin merkitään samat yleistiedot kuin päättötodistukseen. Suoritetuista oppiaineista merkitään oppiaineen nimi, oppimäärä sekä arvosana.

Oppivelvollisen on suoritettava hyväksytysti kaikki perusopetuksen oppimäärään kuuluvat yhteiset oppiaineet saadakseen todistuksen perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta. Erityinen tutkinto suoritetaan vähintään kaikille yhteisissä oppiaineissa, joita ovat Perusopetuslain 11§:n mukaan äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli, vieras kieli, ympäristöoppi, terveystieto, uskonto tai elämäntutkimustieto, historia, yhteiskuntaoppi, matematiikka, fysiikka, kemia, biologia, maantieto, liikunta, musiikki, kuvataide, käsityö ja kotitalous. Perusopetuksen voi suorittaa erityisessä tutkinnossa opiskelematta valinnaisia aineita tai taide- ja taitoaineiden valinnaisia.

Erityisen tutkinnon arviointi perustuu Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin 2014 sisältyviin oppiainekohtaisiin opetuksen tavoitteisiin ja arviointikriteereihin vuosiluokan 6 päätteeksi tai Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereihin arvosanoille 5, 7, 8 ja 9.

9. Vuosiluokkiin sitomaton opetus

Vuosiluokkiin sitomaton opetus (VSOP) on joustava järjestely, joka mahdollistaa yksilöllisen opinnoissa etenemisen:

- Voidaan käyttää yksittäisen oppilaan, tiettyjen vuosiluokkien tai koko koulun opetuksen järjestämisessä.
- Voidaan hyödyntää, jos siitä on määräys paikallisessa opetussuunnitelmassa.
- Mikäli määräystä ei ole, yksittäiselle oppilaalle voidaan tehdä hallintopäätöksenä PoL 18§:n mukaan (Erytyiset opetusjärjestelyt):
 - Huoltajalla varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jos esitys ei ole huoltajalta.
 - Kuuleminen (Hallintolaki 34§ ja 36§).
- Opetus voidaan eri aineissa hajauttaa tai keskittää tietyille vuosiluokille, kunhan tuntijaon mukainen vähimmäistuntimäärä täyttyy.
- Myös perusopetusasetuksen mukaisen keskimääräisen vuosittaisen vähimmäistuntimäärän tulee täyttyä kullakin vuosiluokalla.
- Oppilaalle tulee laatia oma opinto-ohjelma, joka tehdään oppimissuunnitelmassa yleisen ja tehostetun tuen oppilaille ja HOJKS:ssa erityisen tuen oppilaille. Opetus toteutetaan opinto-ohjelman mukaan:
 - mainittava opintokokonaisuudet, jotka sisältyvät oppilaan opinto-ohjelmaan
 - määriteltävä niiden suorittamisjärjestys, aikataulu ja mahdolliset erityistavoitteet.
- Oppilaan opintojen etenemistä tulee seurata säännöllisesti.
- Oman opinto-ohjelman mukaisella etenemisellä voidaan tarvittaessa välttää luokalle jättäminen, jonka myötä oppilaan kaikki opinnot kyseiseltä luokalta raukeaisivat.

VSOP-päätöksen voi tehdä oppilaalle riippumatta siitä, millaista tukea hän saa: vuosiluokkiin sitomattomasti opiskeleva on muiden oppilaiden tavoin oikeutettu kaikkeen koulunkäynnin ja oppimisen tukeen. VSOP-päätöstä ei tehdä niille oppilaille, joiden opiskelu on järjestetty toiminta-alueittain.

Opetushallituksen mukaan se, että ”määritellään, mitkä opintokokonaisuudet ovat pakollisia, mitkä valinnaisia”, koskee tilanteita, joissa koko luokka tai koko koulu opiskelee vuosiluokkiin sitomattomasti. Yksittäisen oppilaan kohdalla tällaista pakollisten ja valinnaisten opintokokonaisuuksien jakoa ei tarvitse tehdä. Oppilaalla on oma suunnitelma.

VSOP: <https://www.oph.fi/fi/usein-kysyttya/vuosiluokkiin-sitomaton-opetus-ja-opetuksen-tuntimaarat-perusopetuksessa>

VSOP –opetus

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/tekstikappale/429345>

10. Tukilistat

LIITTEISSÄ on mukana ns. pedagogisten tukitoiminen tarkistuslista, Liite 2.

Yleinen tuki

Yleistä tukea annetaan välittömästi, kun tuen tarve havaitaan. Tuen aloittamiseen ei tarvita erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä. Tarvittavat tukitoimet nivotaan osaksi perusopetusta, ja opetushenkilöstö huolehtii niiden järjestämisestä yhteistyössä (Sandberg 2021, 37).

Jokaisen aikuisen ja lapsen tulee osallistua rakentamaan turvallista kouluyhteisöä, jossa vallitsee työrauha ja jossa jokainen oppilas nähdään omien vahvuuksiensa kautta. Kaikki oppilaille tarjottavat tukitoimet ovat vahvuusperustaista ratkaisukeskeistä tukea.

Alla listataan mahdollisia eriyttämisen keinoja. Listan kokoamisessa on hyödynnetty Tiina Vitkan teosta Laaja-alainen erityisopetus yläkoulussa (2018).

-Oppimisympäristö

- joustavat opetusryhmittelyt pedagogisin perustein
- työrauha
- istumajärjestys
- turvallinen ilmapiiri luokassa
- oppimisympäristön muokkaaminen
- apuvälineet

- toiminnanohjauksen tukeminen
- vahvuuksien huomioimeinen

-Oppitunnin rutiinit

- selkeä oppitunnin aloitus (hiljaisuus, tavoitteet ja oppitunnin rakenne) sekä lopetus (hiljaisuus, kertaus ja kotiläksyjen merkitseminen)
- yhteiset toimintaohjeet
- Pidä kiinni säännöistä, sopimuksista ja seuraamuksista!
- ennakoi siirtymätilanteet ja muutokset
- palkkiojärjestelmä
- johdonmukainen, selkeä ja välitön palaute sekä kannustaminen

-Sisältöjen ja oppimateriaalin eriyttäminen

- opettaminen opetussuunnitelman mukaisesti, ei kirjan kanssa kilpaa
- erityiset painoalueet
- lisähaastetta ylöspäin eriytettävälle
- nopeille takataskutehtäviä
- eri oppimisen kanavien hyödyntäminen
- eriyttävä oppimateriaali
 - tehtävien selkeyttäminen ja pilkkominen
 - yksittäisen tehtävän eriyttäminen (laajuus)
 - sisällön ja ulkoasun selkeys
 - sana-/käsitelistat
 - selkokielliset tiivistelmät
 - materiaalin jakaminen ennakoon
 - äänikirjat

-Opetusmenetelmän eriyttäminen

- samanaikais- ja yhteisopettajuus
- vertaisopettajuus
- oppimispolut
- toiminnallisuus
- yhteistoiminnallinen oppiminen
- projektit

- urakkamenetelmät
- pistetyöskentely
- monipuoliset työskentelytavat
- tukiopetus
- monikanavainen ohjaus ja opetus

-Arvioinnin eriyttäminen

- kirjoitelmat, esseet, aineet
- sarjakuvat, mainokset
- näytelmät
- projektityöt
- portfolioit
- suulliset työt ja esitelmät
- pari- ja ryhmäkokeet
- lunttilappu mukaan kokeeseen
- open book -kokeet
- kotikokeet ja kotona tehtävät palautettavat tehtävät
- kokeen täydentäminen kirjan kanssa eri värillä
- tabletti- ja videotyöskentely
- kokeen suullinen täydentäminen
- koekysymysten ääneen lukeminen
- lisäaika
- ennakkoon annetut kysymykset
- apuvälineet
- suulliset kokeet
- suppeampi koealue
- erillinen tila
- suullinen tehtävien ja käsitteiden avaaminen, ymmärtämisen varmistaminen
- avainsanojen alleviivaaminen
- pilkotut/saksitut kokeet
- monivalintakokeet

-Erityisopettajan tuki

- Osa-aikainen erityisopetus
- oppimisvaikeuksien kartoittaminen

- konsultaatio ja ohjaus

-Oppimisen tuen henkilöstö

- koulutsemppari
- koulukoutsi
- koulunkäynninohjaaja
- resurssiopettaja

-Oppilashuolto

- koulupsyykkari
- koulukuraattori
- kouluterveydenhoitaja
- koululääkäri

-Koulunkäynnin kokonaiskuvan rakentaminen

- poissaolojen seuranta
- kodin ja koulun yhteistyö (Sandberg, Erja. 2021. Pedagoginen tuki perusopetuksessa ja toisella asteella)
- oppituntien ulkopuolinen toiminta
 - kerhotoiminta
 - välituntitoiminta
 - aamu- ja iltapäivätoiminta

-Kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen tukeminen

- sensitiivisyys
- rakentava vuorovaikutus
- selkokieliisyys
 - käytä selkeitä ja yksinkertaisia käsitteitä
 - lyhyet ja selkeät tehtävänannot

- anna yksi ohje kerrallaan
- avaa haastavat käsitteet suullisesti
- varmista ymmärtäminen

Säännöllisen koulunkäynnin seuraaminen

- oppilashuollon prosessikuvaukset ([Perusopetuksen oppilashuoltosuunnitelma](#),
[Esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelma](#))

Opetuksen eriyttäminen (linkki vai Liite 4.)

Eriyttäminen tarkoittaa erilaisten oppimisen väylien tarjoamista siten, että jokaisella oppilaalla on mahdollisuus oppia niin hyvin ja nopeasti kuin mahdollista. Eriyttämisen tulee olla suunniteltu prosessi, joka sisältää jatkuvaa, vuorovaikutteista, arvioivaa ja oppilaiden edistymisen mukaista ohjausta. Tärkeää on oppimisen laatu, ei niinkään opittavan oppiaineksen määrä. Eriyttämisen avulla oppilaiden yksilölliset taipumukset ja ominaisuudet oppimisessa pääsevät nousemaan esille. Eriyttäessään opettajan on tiedostettava oppilaiden erilaiset oppimisedellytykset, jotta tasapainoilu onnistumisen kokemusten ja ponnistelun välillä toteutuu. Pääajatuksena on tasavertaisuus, joka laajentaa yksilön oppimisen mahdollisuuksia ja lisää oppilaiden oppimisen potentiaalia. Onnistuneesti suunniteltu ja toteutettu eriyttäminen antaa kaikille oppilaille mahdollisuuden hyötyä paremmin opetussuunnitelmasta.

Käytännössä eriyttäminen voi tarkoittaa esimerkiksi eriäviä oppiaineksen määriä ja/tai tehtäviä, kotitehtävien määrän vaihtelua oppilaskohtaisesti, erilaisia oppilasryhmittelyjä, monipuolisia oppimisvälineitä ja -materiaaleja, henkilökohtaisen ohjauksen määrän lisäystä, samanaikaisopettajuutta, apuvälineiden käyttöä tai suullisia kokeita. Eriyttämisestä hyötyvät erityisesti oppilaat, jotka etenevät opinnoissaan nopeammin ja/tai kaipaavat lisähaastetta sekä oppilaat, jotka tarvitsevat oppimiseensa enemmän aikaa ja/tai sisällöltään erilaista oppiainesta.

Tukiopetus

Oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiopetusta. Tukiopetus tulee aloittaa heti, kun oppimiseen tai koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet on havaittu, jotta oppilas ei jäisi pysyvästi jälkeen opinnoissaan. Tukiopetuksella voidaan ehkäistä vaikeuksia ennakolta. Tukiopetusta tulee järjestää suunnitelmallisesti sekä niin usein kuin on tarpeen. Tukiopetukselle on ominaista yksilöllisesti suunnitellut tehtävät, ajankäyttö ja ohjaus. Tukiopetuksen järjestämisessä tulee käyttää monipuolisia menetelmiä ja materiaaleja, joiden avulla voidaan löytää uusia tapoja lähestyä opittavaa asiaa. Ennakoivassa tukiopetuksessa uusiin opittaviin asioihin perehdytään jo etukäteen. Tukiopetuksella voidaan vastata myös poissaoloista johtuviin tuen tarpeisiin.

Koulutyö tulee suunnitella siten, että jokaisella oppilaalla on tarvittaessa mahdollisuus osallistua tukiopetukseen. Tukiopetusta annetaan joko oppilaan työjärjestyksen mukaisten, sellaisten oppituntien aikana, joihin tuen tarve liittyy, tai oppituntien ulkopuolella. Erilaisia joustavia ryhmittelyjä voidaan käyttää tukiopetuksen toteuttamisessa.

Aloitteen tukiopetuksen antamisesta oppilaalle tekee ensisijaisesti opettaja, sen voi tehdä myös oppilas tai huoltaja. Jokaisen opettajan tehtävänä on seurata oppilaan oppimista ja kasvua sekä mahdollista tuen tarpeen ilmenemistä. Tukiopetusta pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille annetaan tietoa tukiopetuksen toteuttamistavoista ja merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille, sekä oppilaan velvollisuudesta osallistua hänelle järjestettyyn tukiopetukseen. Tukiopetusta antanut opettaja kirjaa toteutuneet tukiopetustunnit Wilman tukitoimiin.

Erityisopettajan konsultaatio- ja ohjaustuki

Tuen intensiteetti, laatu ja siihen tarvittava aika vaihtelevat oppilaan ja luokan tarpeiden mukaan. Tarve voi muuttua tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan, yhden tukimuodon tuesta useamman tukimuodon tarpeeseen. Laaja-alainen erityisopetus on myös

yleisen tuen keino ja jokaisella oppilaalla on oikeus osa-aikaiseen erityisopetukseen, jos hänellä on vaikeuksia oppimisessa ja koulukäynnissä. Kuitenkin luokassa opettajan tulee ensimmäisenä tarkastella omia toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä, sillä jopa pienillä muokkauksilla ja materiaalin käytön monipuolistamisella saattaa olla suuri merkitys koko opetusryhmälle.

Osa-aikainen erityisopetus

Oppilaalla, jolla on haasteita oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan oppilaille, joilla on esimerkiksi kielellisiä tai matemaattisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, oppimisvaikeuksia yksittäisissä oppiaineissa, puutteita opiskelutaidoissa, vuorovaikutustaidoissa tai koulunkäynnissä. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaan oppimisedellytyksiä ja ehkäistä oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään oppilaan saamaan muuhun opetukseen. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamista suunnitellaan, sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa.

Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista tiedotetaan oppilaille ja huoltajille. Osa-aikaista erityisopetusta pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille annetaan tietoa sen merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille, sekä oppilaan velvollisuudesta osallistua siihen. Erityisopettaja merkitsee toteutuneen osa-aikaisen erityisopetuksen Wilman tukitoimiin.

Koulunkäynnin ja opiskelun motivoinnin keinot

Oppilas, jolla on haasteita oppimisessa, omaa helposti heikon oppijaminäkuvan. Heikko oppijaminäkuva heikentää oppilaan suoriutumista lisää. Siksi opettajien on erityisen tärkeää huomata oppilaan onnistumiset ja antaa positiivista sekä kannustavaa palautetta oppilaalle

hänen taitotasoonsa kohdennettuna. Kun oppilas kokee onnistumisen tunteita, ruokkii se hänen opiskelumotivaatiotaan ja itseluottamusta vaikeassakin asiassa.

Kuvien avulla saatava tuki

Kuvien avulla saatava tuki on ajattelun ja kielen kehityksen tukea. Mikäli oppilas tarvitsee merkittävästi tavallista enemmän visuaalista tukea arkipäiväisten tilanteiden ja siirtymien hahmottamiseen, voidaan hänen oppimistaan tukea kuvien avulla erilaisia oppivälineitä ja materiaaleja hyödyntäen. Kuvamateriaalia voidaan käyttää tarkkaavuuden ja toiminnan ohjauksen tukemiseen. Lisäksi oppilaalla voi olla käytössä omaa esimerkiksi puhetta tai kommunikaatiota tukeva kuvakansio.

Tukiviittomat

Oppilaan vuorovaikutusta ja oppimista voidaan tukea tukiviittomilla silloin, kun sanallinen kommunikaatio ei ole riittävää. Tukiviittomia käytetään tukemaan ja korvaamaan puhetta.

Yksilöllinen päivärytmi

Oppilasta voidaan tukea yksilöllisellä päivärytmillä. Yksilöllinen päivärytmi kirjataan HOJKS:iin. Oppilaalla on oikeus saada opetusta. Joskus sairaus voi tilapäisesti estää tai vaikeuttaa oppilaan osallistumista opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen. Tällöin voidaan lääkärinlausunnon perusteella vähentää oppituntien määrää (PoL 18§, 3. mom.). Kyseessä on aina väliaikainen ratkaisu, ensisijaisena menettelynä on aina erilaisin järjestelyin turvata oppilaan mahdollisuus osallistua opetukseen. Erityisen tuen oppilaille tästä päätetään erityisen tuen päätöksen yhteydessä.

Tehostettu tuki

Tehostetussa tuessa on käytössä yleistä tukea laajempi ja säännöllisempi eriyttäminen. Käytössä kaikki yleisen tuen tukimuodot.

- Tuki toteutuu säännöllisesti (mahdollisesti useita kertoja viikossa) tai usealla eri tavalla.

- Tukimuotoja ovat muun muassa:
opetuksen ja oppimateriaalien eriyttäminen, tukiopeus, osa-aikainen erityisopetus, joustavat ryhmittelyt, yhteisopettajuus, kodin ja koulun yhteistyö, oppimissuunnitelma, avustajapalvelut, opiskelun erityiset painoalueet, ohjaus- ja tukipalvelut, oppilashuollon tuki ja apuvälineet.

Tällöin oppilas voi saada konkreettista tukea esim. seuraavalla tavalla:

- lisäaika kokeissa
- kokeiden suullinen suorittaminen
- kokeen suorittaminen osissa.

Lisäksi oppimateriaaleja voidaan hyödyntää monipuolisesti, esim.

- äänikirjat
- helpotettujen ja selkeytettyjen kirjojen käyttö (e-kirjat)
- konkreettisten havainto- ja tukimateriaalien käyttö (satataulu, kertotaululevyt ym.).

Erityinen tuki

Erityisessä tuessa ovat käytössä kaikki yleisen ja tehostetun tuen tukimuodot. Niiden lisäksi erityisen tuen tukimuotoja ovat:

- oppiaineiden yksilöllistäminen
- pidennetty oppivelvollisuus
- toiminta-alueittain opiskelu
- HOJKS:iin kirjatut sisällöt

11. Pedagoginen kirjoittaminen

Miten tuen, miten toimin ja mitä teen?

Oppilaan tukeminen vaatii suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä sekä ennen kaikkea hyvää yhteistyötä eri opettajien ja tahojenkin välillä (Vitka 2021). Pedagogisia asiakirjoja kuvataan usein arjen työkaluina, joihin kirjataan kaikki mahdolliset pedagogiset ratkaisut opetusmenetelmistä kommunikointitapoihin. Niissä kuvataan, millaisena koulu- ja päiväkotiarkea nähdään ja mitä henkilökunnan tulisi tehdä, jotta lapsen /oppilaan taidot kehittyisivät. (Sandberg 2021; Vitka 2021.)

Erja Sandberg (2021) lisää vielä pedagogiseen kirjoittamiseen tärkeän asian: jokaisen lapsen ja nuoren oman äänen tulee kuulua hänen pedagogisessa suunnitelmassaan. Osallisuus on tärkeää myös jokaiselle tukea tarvitsevalle lapselle ja nuorelle.

Pedagogisiin asiakirjoihin kirjataan esimerkiksi lapsen / oppilaan tavoitteita ja niiden onnistumisia, erilaisia keinoja sekä toteutumista arvioidaan tarvittaessa pitkin lukuvuotta. Kun suunnitellaan yhdessä koulu- ja päiväkotiyhteisössä oppilaan tukea ja mietitään, miten kehitetään yhteisön toimintatapoja, niin näin ymmärtää paremmin pedagogisen kirjoittamisen taidon ja asiakirjan merkityksen. (Vitka 2021.)

Vahvuusperustainen oppimisen tukeminen ja ratkaisukeskeinen pedagoginen kirjaamistapa herättävät luottamusta siihen, että yhdessä autetaan lasta ja oppilasta selviämään oppimisesta mahdollisimman hyvin. Hyvin suunniteltu monitoimijainen tuki ja yhteistyö auttavat lasten ja oppilaiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemista. Myös huoltajien ja kodin merkitys on huomioitava monivaiheisen pedagogisen prosessin eri vaiheissa alusta alkaen. (Sandberg 2021; Vitka 2021.)

Pedagogiset asiakirjat ovat salaisia, joita lukevat vain huoltajat, oppilas ja häntä opettavat opettajat sekä mahdollisesti muut toimijat siltä osin, mitä esimerkiksi koulupsykologi tai kuraattori tarvitsee työssään. Monialaisuus ja monitoimijaisuus, moniammatillinen yhteistyö tuen suunnittelussa toteutuu usein myös konsultoiden. Tuen suunnittelussa ja kirjaamisessa näiden em. työntekijöiden mukana olo on aina tapauskohtaista. (Sandberg 2021; Vitka 2021.)

Pedagogisiin asiakirjoihin kirjataan hyvin yksinkertaisesti ja konkreettisella tasolla asiat, miten toimitaan esimerkiksi oppitunnilla, koetilanteissa, kotona jne. Kieli, jota käyttää asiakirjoja kirjoittaessa ja suunniteltaessa, on tärkeä olla mahdollisimman konkreettia ja selkeää (Vitka 2021). Turhaa asiaa on vältettävä eikä henkilökohtaisia ominaisuuksia kirjata asiakirjoihin, vaan ainoastaan mitä oppilas osaa, miten toimii tai miten vahvuudet tulevat esiin. Diagnooseja eikä lääkitystä kirjata. Pedagogisiin asiakirjoihin kirjataan, miten tuetaan oppilasta koulussa käytännössä. On hyvä kirjata toimivia tukikeinoja. Lisäksi erilaiset kuntoukset voidaan kirjata pedagogisiin asiakirjoihin. Vahvuudet, oppimisvalmiudet ja kiinnostuksen kohteet kirjataan ja kuvataan pedagogisissa asiakirjoissa. Pedagogisten asiakirjoissa näkyy, mitä on tapahtunut ja onko tavoitteet saavutettu sekä miten edetä tulevaisuudessa. On hyvä pohtia, mitä itse teet pedagogina, jotta lapsella tai nuorella on mahdollisuus edistyä taidoissaan, oppia taitoja ja saada samalla tarvittavaa tukea toimintaansa. (Sandberg 2021; Vitka 2021.)

Pedagogista suunnitelmaa tarkastetaan ja päivitetään vähintään vuosittain ja tarpeen mukaan useamminkin (ks. Luku 7). Seuraava suunnitelma tehdään edellisen suunnitelman ja sen arvioinnin pohjalta, joten suunnitelman päivityksessä mietitään yhdessä, missä tilanteessa ollaan sillä hetkellä ja mitkä ovat seuraavat toimenpiteet. Tarkastelussa ja suunnitelman päivittämisessä on opettajan lisäksi mukana lapsi tai nuori, huoltajat ja mahdollisesti huoltajan luvalla myös muut ammattilaiset, jotka työskentelevät lapsen tai nuoren kanssa. (Sandberg 2021.)

Tuen muodot- ja keinot on kuvattava niin, että ne ovat mahdollisimman konkreettisia ja selkeitä kaikille. Tässä Oppimisen tuen käsikirjassa on liitteinä tukilistoja, mitä voi hyödyntää

asiakirjoissa. Wilmaan laaditaan myöhemmin tuen kirjaamisen avuksi info-kohtaan ns. apulauseita – ja kysymyksiä. Ne helpottavat pedagogista kirjoittamista.

Erityisopettaja ohjaa ja neuvoo asiakirjojen tekemisessä. Häneltä voi kysyä ohjeita, mitä saa ja mitä ei saa kirjoittaa, vinkkejä menetelmiin, tapoihin, apuvälineisiin, eriyttämiseen jne.

Huoltaja voivat myös tutustua näihin käsikirjan tuen listoihin, jotta heillekin tulee tietoon erilaiset tukikeinot.

<https://laaja-alainenerityisopettaja.blogspot.com/>

12. Nivelvaiheen yhteistyö toiselle asteelle siirryttäessä

Nivelvaiheen ohjaus

Oppilaalla ja opiskelijalla on koulutuksessa useita merkittäviä siirtymävaiheita, kuten siirtyminen perusopetuksen vuosiluokilta 1-6 vuosiluokille 7-9, peruskoulun päättövaihe sekä toisen asteen päättymisen ja siirtyminen jatko-opintoihin ja työelämään. Erityisen tärkeä merkitys ohjauksella on näissä koulutuksen nivelvaiheissa. Jotta siirtymät sujuisivat mahdollisimman hyvin, opetuksen ja koulutuksen järjestäjien tulee toimia tiiviissä yhteistyössä keskenään. Oppilashuollollisen yhteistyön avulla pyritään muodostamaan ohjaustyöstä nivelvaiheen ylittävä jatkumo, joka tukee oppilaan kokonaishyvinvointia ja elinikäisen oppimisen intoa. Tiedonsiirron tavoitteena on tukea ammatillisen oppilaitoksen ja lukion opetusjärjestelyjä sekä luoda nuoren hyvinvoinnin ylläpidolle jatkumo. Yhteistyön avulla varmistetaan toisen asteen opetuksen järjestämisen kannalta olennaisen tiedon siirtyminen.

Oppivelvollisuuden laajenemiseen liittyvässä oppilaanohjauksen kehittämistyössä kiinnitetään huomiota siirtymäprosesseihin ja nivelvaiheohjaukseen. Erityishuomion kohteena on toisen asteen kanssa tehtävän yhteistyön laajentaminen, tehostaminen ja aikaistaminen.

Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden ohjausta ja toisen asteen opintoihin kiinnittymisen ennakoivaa tukea sekä muiden ohjausryhmien (esim. nuorisotoimi) roolia nivelvaiheessa pyritään vahvistamaan. Ohjausta toisen asteen nivelvaiheessa on syytä tarkastella pitkänä päätöksentekoon valmentavana jatkumona, joka alkaa yläkoulun alkuvaiheessa ja huipentuu yhteishakuun. Yhteishaku jakaantuu varsinaiseen hakuun, täydennyshakuun ja jälkihakuun.

Peruskoulun oppilaanohjaajan tehtävä on ohjata oppilasta peruskoulun jälkeiseen koulutukseen liittyvässä hakumenettelyssä sekä ohjata ja valvoa oppivelvollisen hakeutumista toiselle asteelle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää vuosittain ajankohdan, johon mennessä perusopetuksen järjestäjän tulee selvittää, ovatko oppivelvolliset aloittaneet oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa. Perusopetuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu päättyy 12 §:ssä säädetyn koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuun alkaessa tai viimeistään em. ministeriön päättämänä ajankohtana. Lain 4 §:ssä tarkoitetun koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu alkaa, kun oppivelvollinen on aloittanut opintonsa koulutuksen järjestäjän opiskelijana. Koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu päättyy, kun oppivelvollisen opiskeluoikeus tai oppivelvollisuus päättyy.

LÄHTEET ym.

Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>

Asetuksella säädetään opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista, eli muun muassa esiopetusta antavan opettajan kelpoisuudesta.

Esiopetuksen opetussuunnitelma, lisalmi ym.

[Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, lisalmi ym.](#)

Esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelma, lisalmi

[Esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelma](#)

Kaikki oppii! Pidennetty oppivelvollisuus ja oppimisen mahdollisuudet opas

(VIP-verkosto)

[Kaikki-oppii-Pidennetty-oppivelvollisuus-ja-oppimisen-mahdollisuudet.pdf](#)

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504>

Laissa edellytetään, että lasten kanssa työskentelevät näyttävät työnantajalle tätä tarkoitusta varten pyydetyn rikosrekisteriotteensa.

Lastensuojelulaki (417/2007)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Laki sisältää säännökset lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta sekä ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta. Laissa säädetään palvelujen kehittämisestä kasvatuksen tukemiseksi.

Lastensuojelulaissa on säädetty sosiaali- ja terveydenhuollon, koulutoimen sekä eräiden muiden viranomaisten velvollisuudesta lastensuojelu- ja rikosilmoituksen tekoon. (STM)

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella (772/2018)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180772>

säädetään varhaiskasvatuksen yksityisen palveluntuottajan ilmoitusmenettelyyn kuuluvista ilmoituksen liitteistä.

OPH:n nettisivut

<https://www.oph.fi/fi>

Opin ja osaan. Toiminta-alueittain järjestettävä opetus perusopetuksessa

(VIP-verkosto)

[Opin-ja-osaan.pdf, toiminta-alueittain järjestettävä opetus](#)

Opiskelu toiminta-alueittain

(Valteri)

[TOI-opetuksen-tukimateriaali-PALAPELIKUVIOLLA.pdf](#)

Oppimisen tuen neuvonta, Valteri

<https://www.valteri.fi/oppimisen-tuen-neuvonta/>

Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) ([oppivelvollisuuslaki](#))

<https://minedu.fi/varhaiskasvatuslait:>

Varhaiskasvatus on osa kasvatus- ja koulutuspalveluja ja kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle.

Perusopetusasetus (852/1998)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980852>

Perusopetuslaki (628/1998)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180772>

Laissa säädetään mm. esiopetuksesta, perusopetuksesta sekä aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014)

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Iisalmi ym.

<https://www.iisalmi.fi/Suomeksi/Palvelut/Kasvatus-ja-opetus/Perusopetus>

Perusopetuksen oppilashuoltosuunnitelma, Iisalmi

[Perusopetuksen oppilashuoltosuunnitelma](#)

Perusopetuksen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma, Iisalmi

[Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma, SH lautakunta 15.6.2021](#)

Sairausvakuutuslaki (21.12.2004/1224)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041224>

Sandberg, Erja. 2021. Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

Sitouttava kouluyhteisö

<https://minedu.fi/sitouttava-kouluyhteisotyö>

**Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen
valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012)**

<https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2012/20120422>

Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180753>

Asetus sisältää säännökset päiväkodin ja perhepäiväkodin henkilöstön mitoituksesta sekä varhaiskasvatuksen lastenhoitajan kelpoisuuden tuottavista opinnoista sekä perhepäivähoitajan kelpoisuudesta varhaiskasvatuksen lastenhoitajan tehtäviin.

Vantaan malli koulupudokkaat, lomakemallit ym.

<https://sites.google.com/oppivantaa.fi/oppimisentuki/oppimisen-tuki/koulupudokkaat>

**Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma,
lisalmi**

[Varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma](#)

Varhaiskasvatuslaki (540/2018)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Varhaiskasvatuslaissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja tuottamisesta sekä varhaiskasvatuksen tietovarannosta. Lakia sovelletaan kunnan, kuntayhtymän ja yksityisen palveluntuottajan järjestämään tai tuottamaan päiväkotitoimintaan ja perhepäivähoitoon. Lisäksi lakia sovelletaan soveltuvin osin avoimen varhaiskasvatustoiminnan järjestämiseen ja tuottamiseen.

Varhaiskasvatuslaissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja tuottamisesta sekä varhaiskasvatuksen tietovarannosta. Lakia sovelletaan kunnan, kuntayhtymän ja yksityisen palveluntuottajan järjestämään tai tuottamaan päiväkotitoimintaan ja perhepäivähoitoon. Lisäksi lakia sovelletaan soveltuvin osin avoimen varhaiskasvatustoiminnan järjestämiseen ja tuottamiseen.

Uusi varhaiskasvatuslaki tuli voimaan 1.9.2018. Merkittävimmät uudistukset liittyivät varhaiskasvatuksen henkilöstöön ja varhaiskasvatuksen tiedontuotannon kehittämiseen. [Lue lisää uudistuksesta](#)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, lisalmi

[Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, lisalmi](#)

Vitka, Tiina. 2021. Laaja-alaisen erityisopetuksen käsikirja.

Vitka, Tiina. 2018. Laaja-alainen erityisopetus yläkoulussa.

LIITTEET

Tukitoimien arviointia (Liperin malli) (linkki vai Liite 1.)

Pedagogisten tukitoimien tarkistuslista (Liperin ja Turun malli) (linkki vai Liite 2.)

Strukturointia (Turun malli) (linkki vai Liite 3.)

Eriyttäminen (Turun malli) (linkki vai Liite 4.)

Tukilista (Sandberg Erja) (linkki vai Liite 5.)